

Verkstoperuskoulu- seminaari

9.2.2023

- 10.00 Seminaari aloitetaan kello 10**
- 10.05 Seminaarin avaus:** Varatoimitusjohtaja Hanna Tainio, Suomen Kuntaliitto
- 10.15 Väestörakenteen muutos**
Asiantuntija Rasmus Aro, Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI
- 10.45 Saavutettavuus koulutuspoliittisena haasteena**
- Kansliapäällikkö Anita Lehikoinen, opetus- ja kulttuuriministeriö
  - Puheenjohtaja, kansanedustaja Hanna Huttunen, Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä
- 11.10 Maaseutu- ja saaristoalueiden kouluverkko**
Arviointineuvos Mari Rökköläinen, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
Keskustelu
- 11.50 Lounas (omakustanteinen)**
- 12.50 Verkstoperuskoulu-hanke**
Erityisasiantuntija Mari Sjöström, Suomen Kuntaliitto
- 13.20 Pilottialueiden edustajien puheenvuorot**
Päijät-Häme: Sivistysjohtaja Mika Silvennoinen, Orimattilan kaupunki
Salla: Sivistysjohtaja Marja Myllykangas, Sallan kunta
Keskustelu
- 14.00 Pilottialueiden työskentely**
Projektipäällikkö Raila Oksanen, FCG
- 14.15 Päivän yhteenveto:** Kehittämispäällikkö Irmeli Myllymäki, Suomen Kuntaliitto
- 14.30 Seminaari päättyy**

OHJELMA

Tilastotietoa tueksenne

Kuntaliiton tilastotietopakettin perusopetuksen järjestämiseen liittyvistä tilastotiedoista. Sisältää kunnittain tietoa (suomi ja ruotsi)

- väestöstä,
- perusopetuksen kustannuksista,
- erityisen ja tehostetun tuen oppilaista,
- kuljetusoppilaista sekä
- koko maan A2- ja B2- kieltä suorittaneiden osuuden.

<https://www.kuntaliitto.fi/verkstoperuskoulu>

<https://www.kuntaliitto.fi/ajankohtaista/2023/verkstoperuskoulu-hanke-kaynnistynyt>

Seminaarin avaus

Varatoimitusjohtaja

Hanna Tainio

Kuntaliitto

Kuntaliiton hallitusohjelmataavoitteet 2023

Valtionohjauksen tulee mahdollistaa erilaistuvien kuntien ja kaupunkien joustava ja vaikuttava toiminta.

1. Kuntien itsehallintoa tulee vahvistaa, tehtävien yksityiskohtaista sääntelyä keventää ja kuntakokeilut mahdollistaa.
2. Kuntien lakisääteisten palveluiden rahoitus on turvattava ja rahoitusjärjestelmä uudistettava.
3. Hyvinvointialueille tulee antaa työrauha, eikä niille tule siirtää uusia tehtäviä kunnilta.

Kuntien kestävästä kehitystä, uudistumiskykyä ja kriisinkestävyyttä tulee tukea.

4. Kaupunkien kasvu- ja toimintaedellytykset on turvattava.
5. Pienten ja keskisuurten kuntien ja kaupunkien erityiset tarpeet on huomioitava
6. Kuntien roolia ilmastotyössä on vahvistettava.
37. Kuntien varautumisen edellytyksiä on vahvistettava.

8. Kuntien digitalisaation ja tiedonhallinnan kehitys vaatii rahoitusta ja yhteisiä ratkaisuja.

Kuntien roolia elinvoiman, osaamisen, hyvinvoinnin ja hyvän elinympäristön edistämisessä alueellaan tulee vahvistaa.

9. Koulutusjärjestelmää tulee uudistaa vastaamaan muuttunutta toimintaympäristöä ja oppijoiden tarpeita.
10. Syrjäytymisen ehkäisyyn on panostettava voimakkaasti kehittämällä saumaton ja vaikuttava palvelujärjestelmä.
11. Kuntien edellytyksiä työllisyyden ja yritystoiminnan edistämiseen sekä työvoiman hankkimiseen tulee vahvistaa.
12. Rakennetun ympäristön lainsäädännöstä on tehtävä eheä ja toimiva kokonaisuus.
13. Liikennejärjestelmässä on tehtävä priorisointeja, joilla rakennetaan kestävä taloutta.

Koulutusjärjestelmää tulee uudistaa vastaamaan muuttunutta toimintaympäristöä ja oppijoiden tarpeita

- Koulutuksen resurssien hyödyntämistä on tehostettava lainsäädäntöä keventämällä, jotta toimintatapoja ja digitaalisten työkalujen käyttöä voidaan kehittää paikallisten tarpeiden mukaan.
- Koulutuspalveluiden toteuttamisessa tulee mahdollistaa monipuoliset ja joustavat järjestämistavat.
- Kuntien ja koulutuksen järjestäjien yhteistyö on tärkeää koko maassa koulutuksen saatavuuden ja saavutettavuuden varmistamiseksi.
- Perusopetuksen lainsäädäntöä on uudistettava kokonaisuutena. Siten moninaisilla opetuksen järjestämistavoilla voidaan varmistaa oppilaiden riittävä osaaminen ja edistää hyvinvointia eri alueilla.
- Etäopetuksen mahdollisuudet tulee selvittää lähiopetusta täydentävänä opetuksen järjestämismuotona.

KUNTA LIITTO

Väestörakenteen muutos

Asiantuntija Rasmus Aro

Aluekehittämisen konsulttitoimisto

MDI

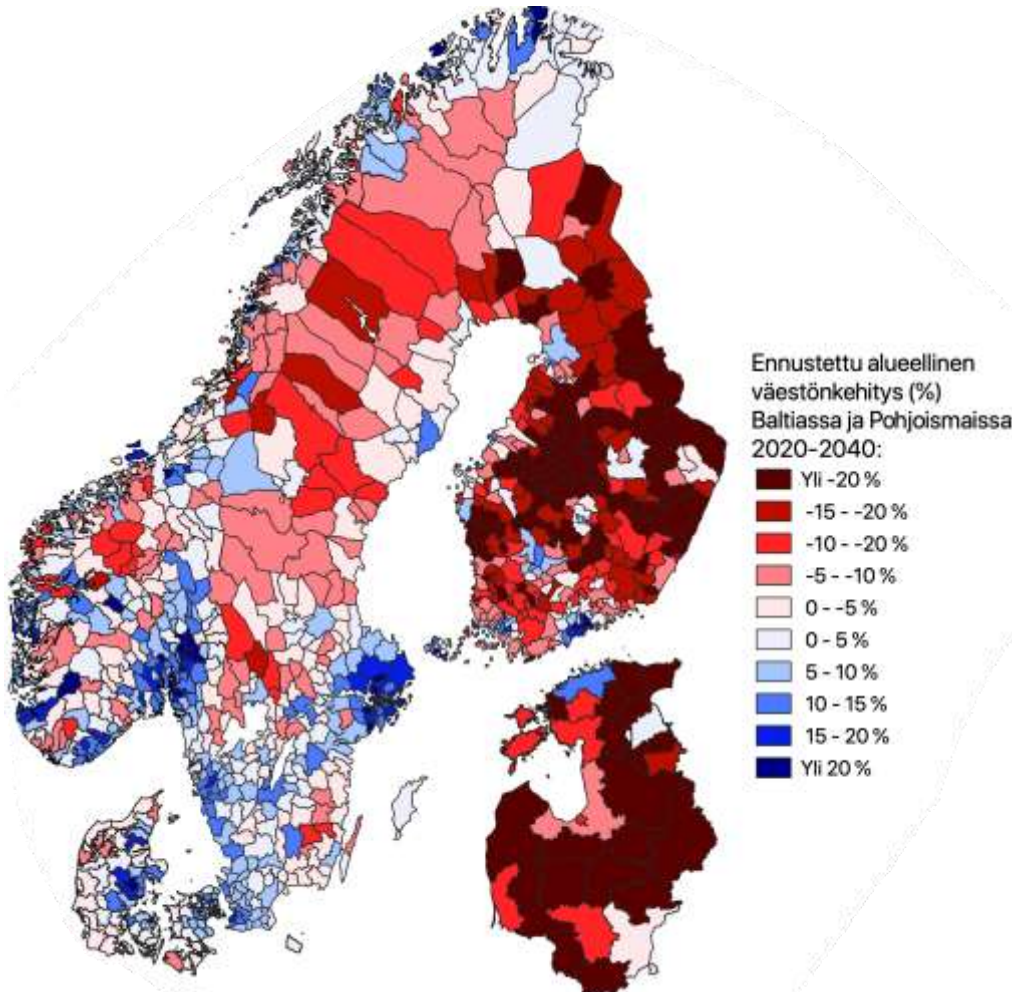
Miten kunnan koulujen määrä voi vähentyä 50:stä kolmeen?

**Suomen väestörakenne muutos
toimintaympäristön määrittäjänä**

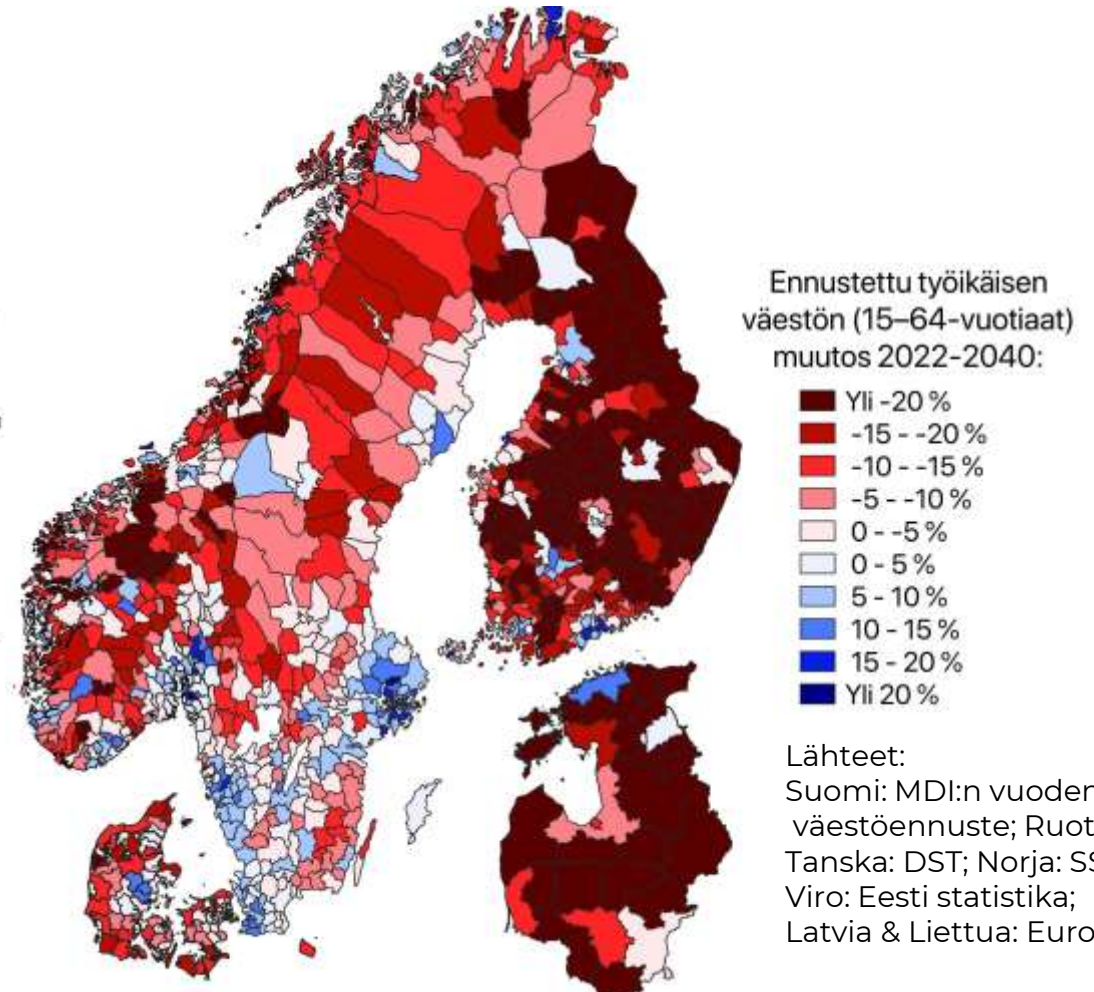
9.2 Rasmus Aro

Suomi on Pohjoismaiden aluetason väestönkehityksen ”musta lammas”

Ennustettu koko väestön kehitys lähialueen maissa 2020-2040

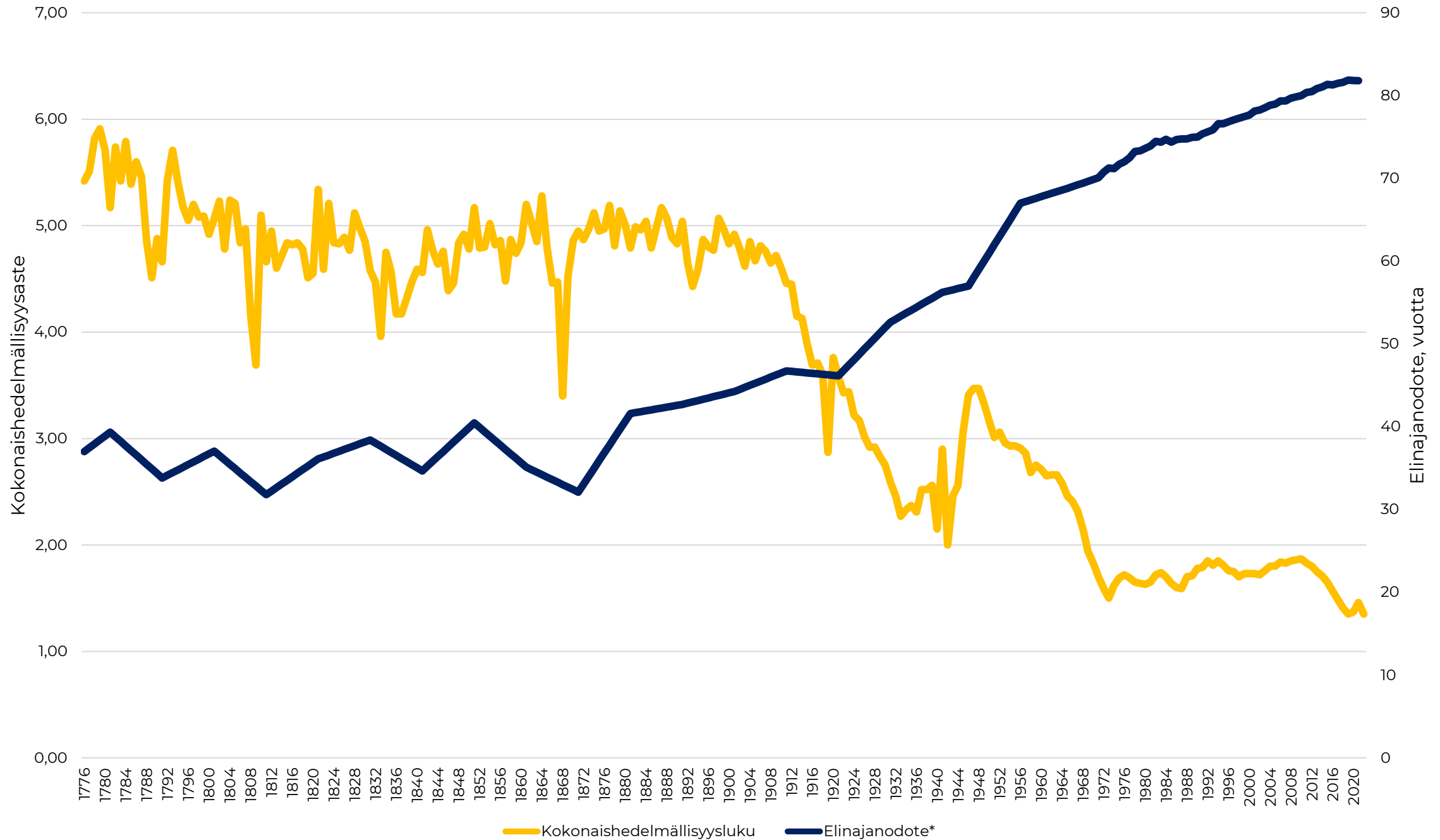

Ennustettu työikäisen väestön kehitys lähialueen maissa 2020-2040

Lähteet:
Suomi: MDI:n vuoden 2022 väestöennuste; Ruotsi: SCB, Tanska: DST; Norja: SSB; Viro: Eesti statistika; Latvia & Liettua: Eurostat

MENNEISYYS:
Pitkän ajanjakson
väestörakenteen muutos

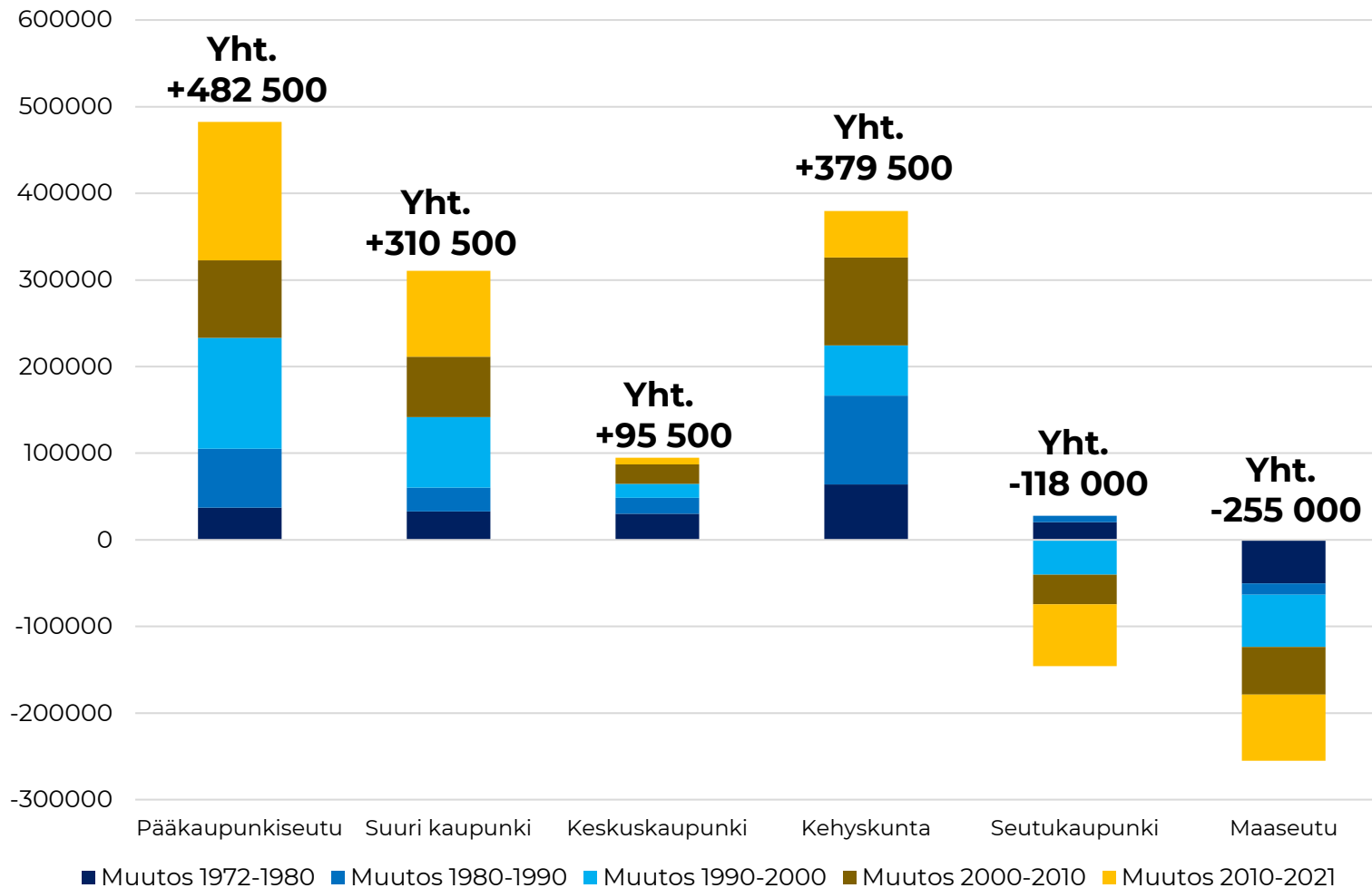
Kokonaishedelmällisyys ja elinajanodote

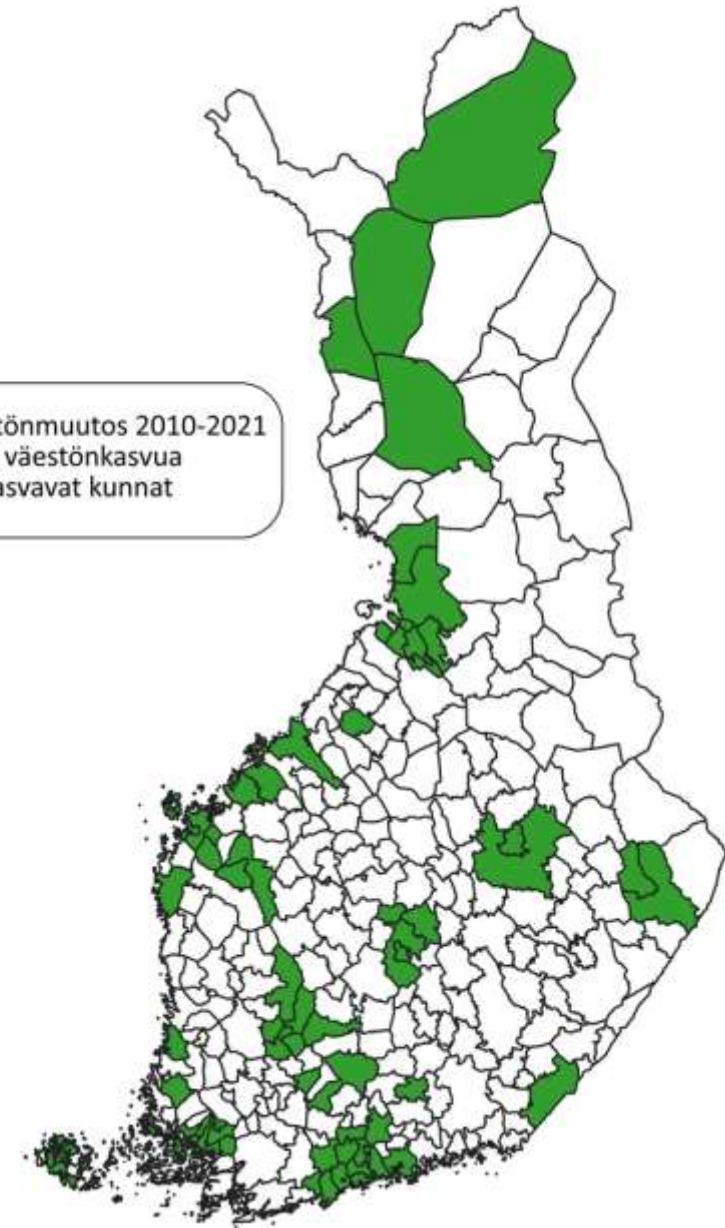

Väestönkehitys 1972-2021

Väestönmuutos alueittain 1972-2021

Väestönmuutos 2010-2021
□ Ei väestönkasvua
■ Kasvavat kunnat

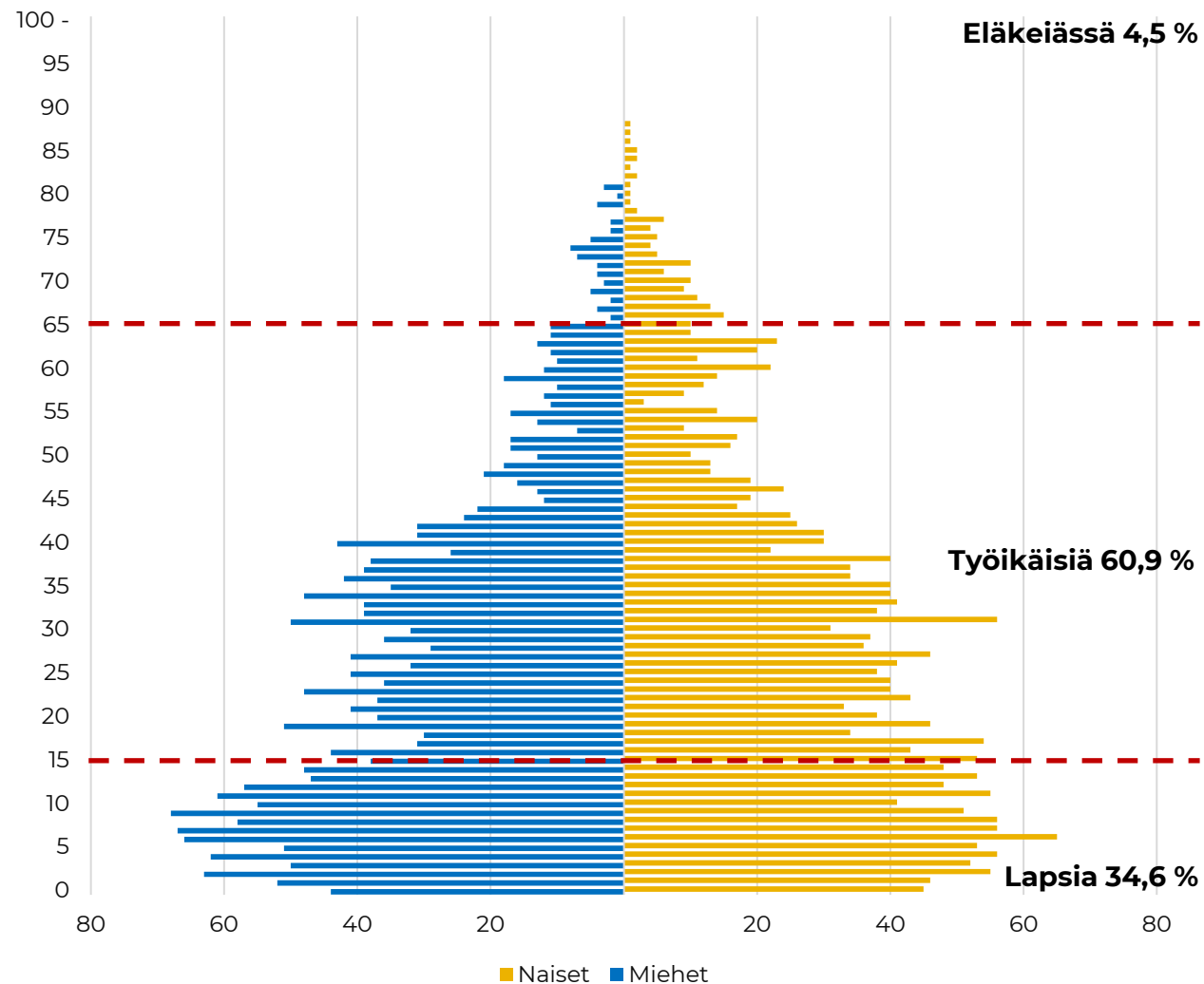

Työikäisen väestön suhteellinen
muutos 2010-2019

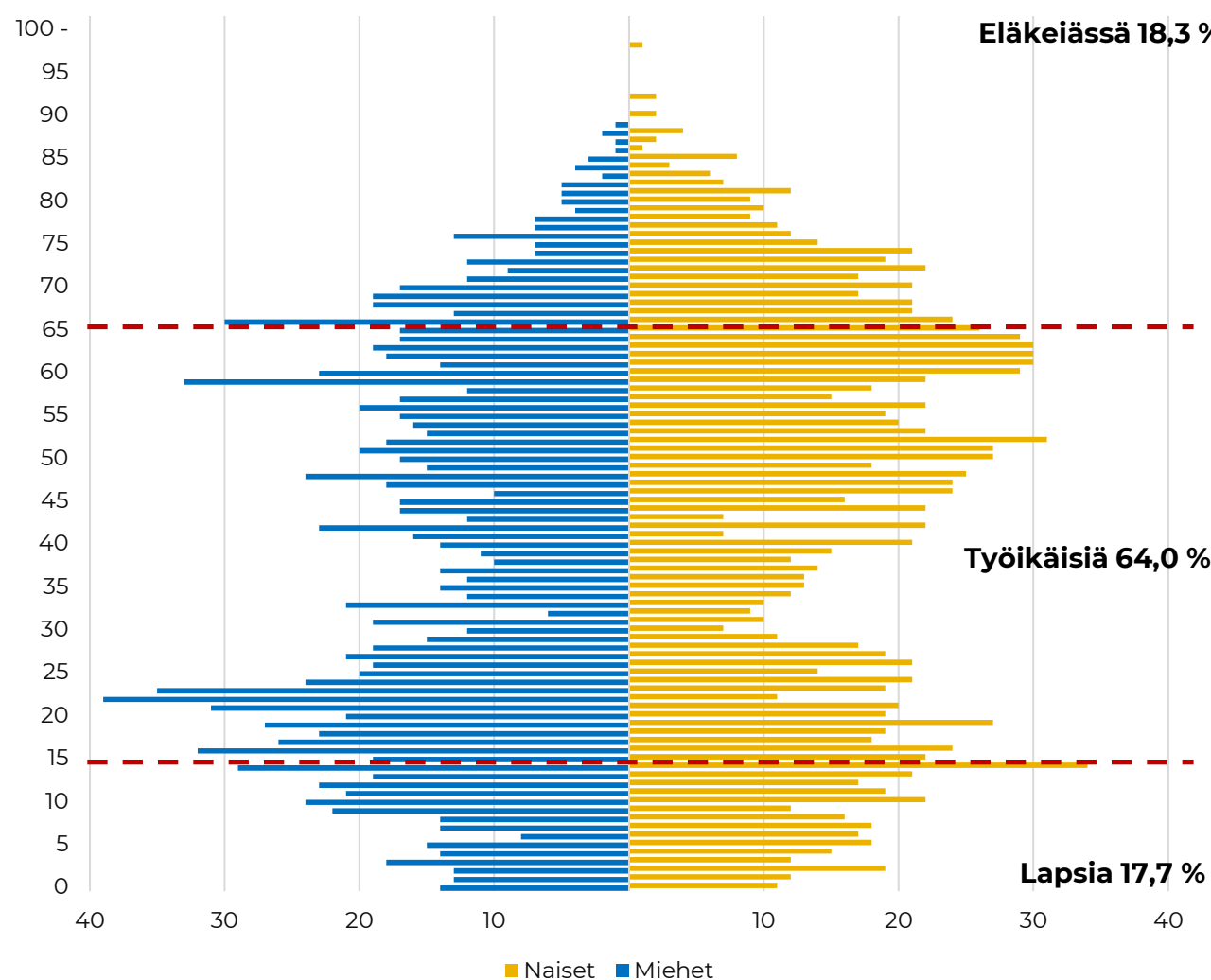
Lähde: Tilastokeskus, statfin: väestörakenne

Ikärakenteen ääripäät 1972

Kempeleen väestöpyramidi 1972

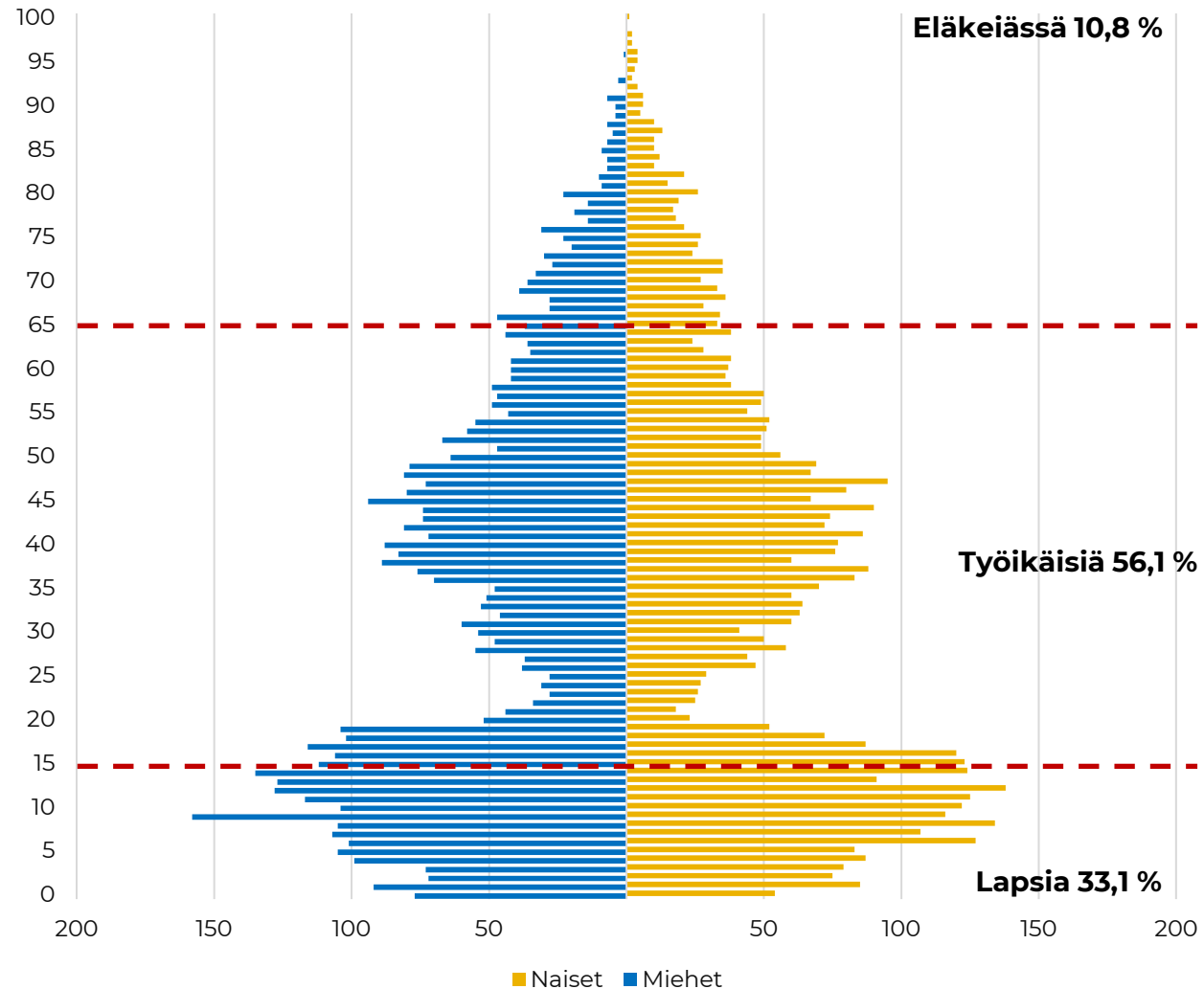

Sauvon väestöpyramidi 1972

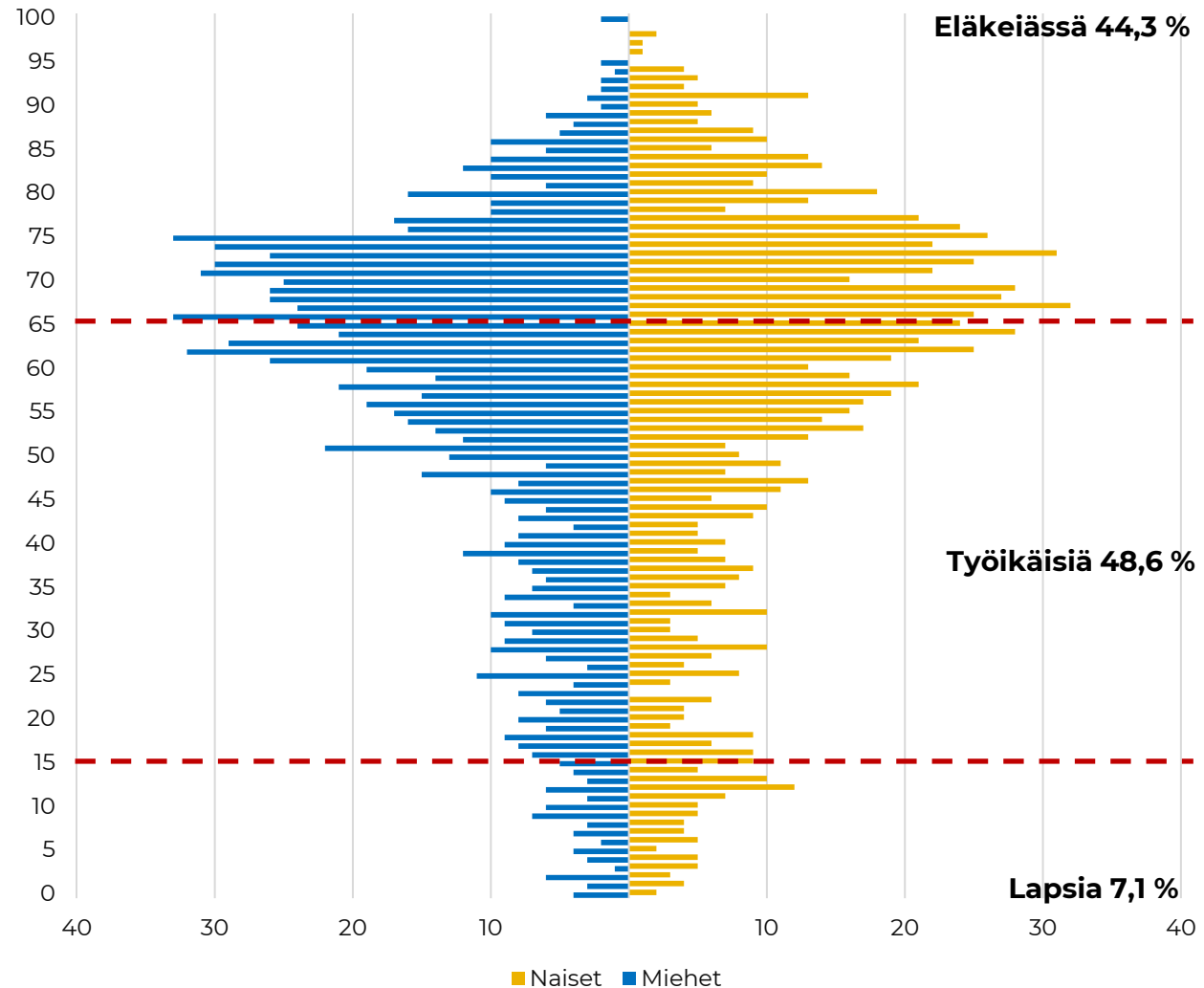

Ikärakenteen ääripäät 2021

Limingan väestörakenne 2021

Puumalan väestörakenne 2021

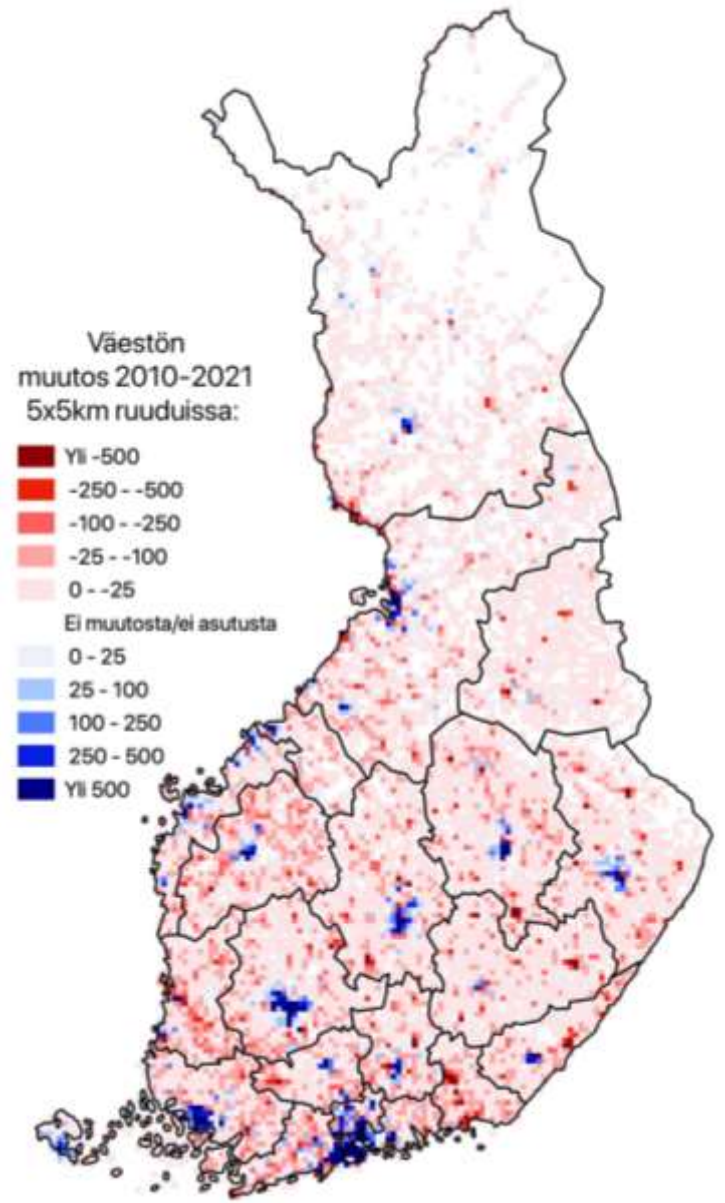

NYKYHETIKI: 2010-luvun väestörakenteen murros

2010-luvun väestönkehitys

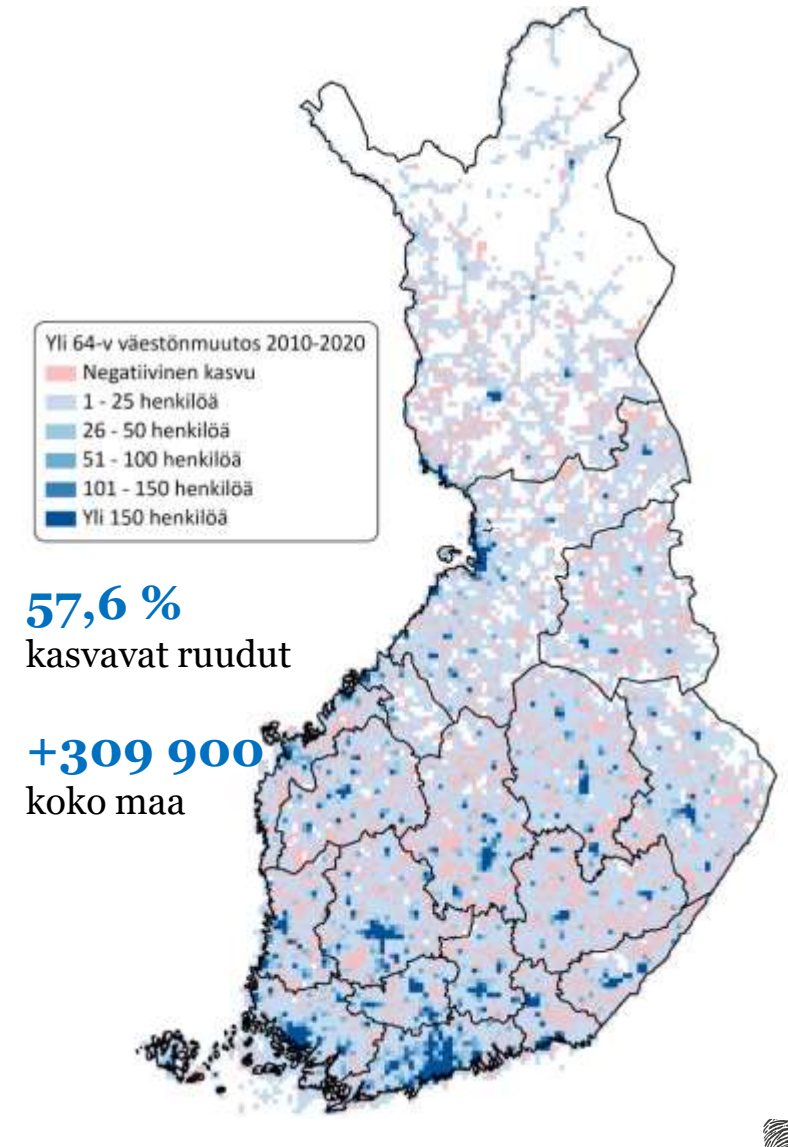
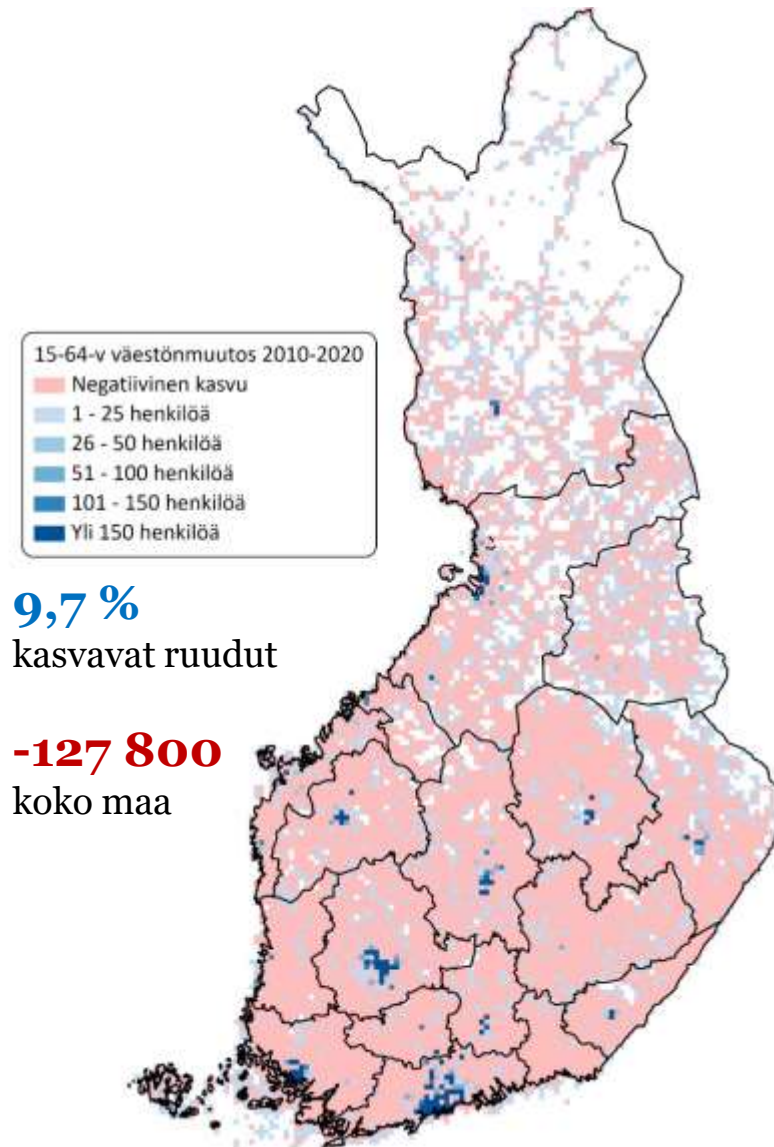
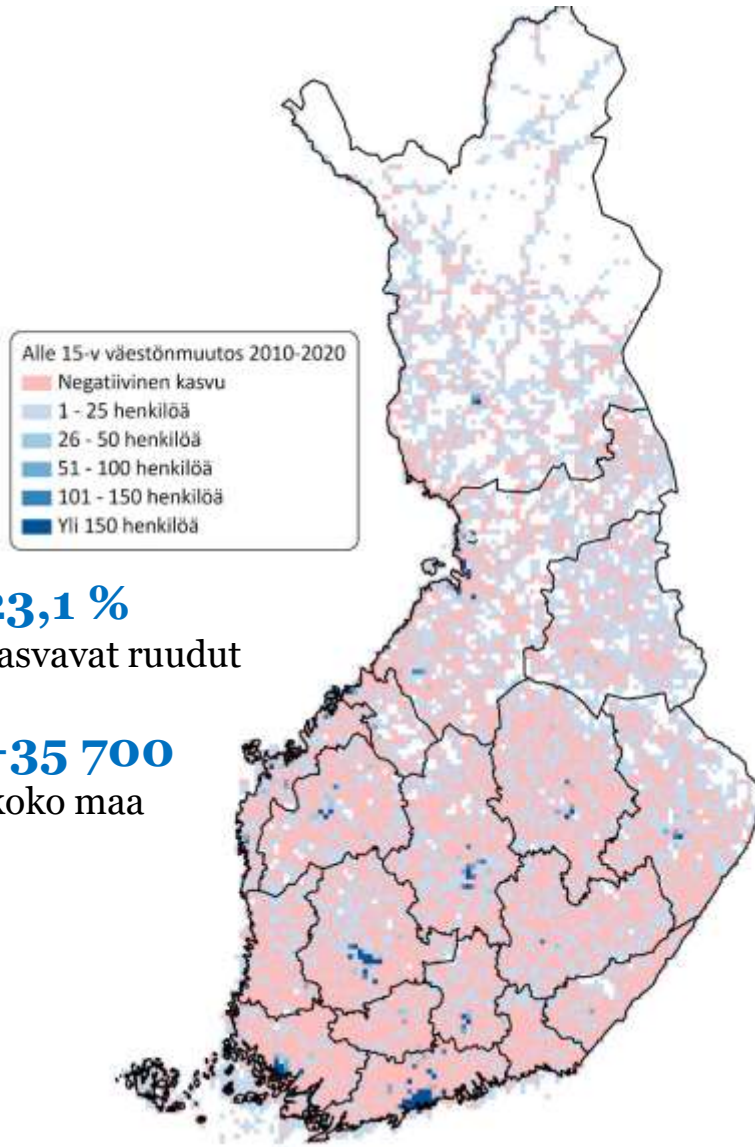
- **Väestö kasvoi vain seitsemässä maakunnassa.** Väestö kasvoi etenkin suurissa korkeakoulumaakunnissa, etenkin Uudellamaalla ja Pirkanmaalla. **Pelkästään Uudenmaan väestön kasvu ylitti koko maan kasvun.**
- Kuntatasolla 2010-luvun väestön-kehityksen kuva oli erittäin eriytynyt. **Väestö kasvoi 2010-luvulla lähinnä suurissa kaupungeissa ja näiden kehysalueella.**
- Pienemmissä kaupungeissa ja maaseutualueilla väestö väheni; etenkin syrjäisemmissä kunnissa väestön supistuminen oli huomattavan voimakasta. **Myös kasvavien maakuntien reuna-alueilla väestö väheni voimakkaasti.**
- **Suurissa kaupungeissa etenkin maahanmuutto kasvatti väestöä 2010-luvulla.** Pienemmissä kunnissa maahanmuutolla oli myös positiivinen, mutta vähäinen vaikutus väestönkehitykseen.

Yleisen väestön kasteen muutos 2010-2019

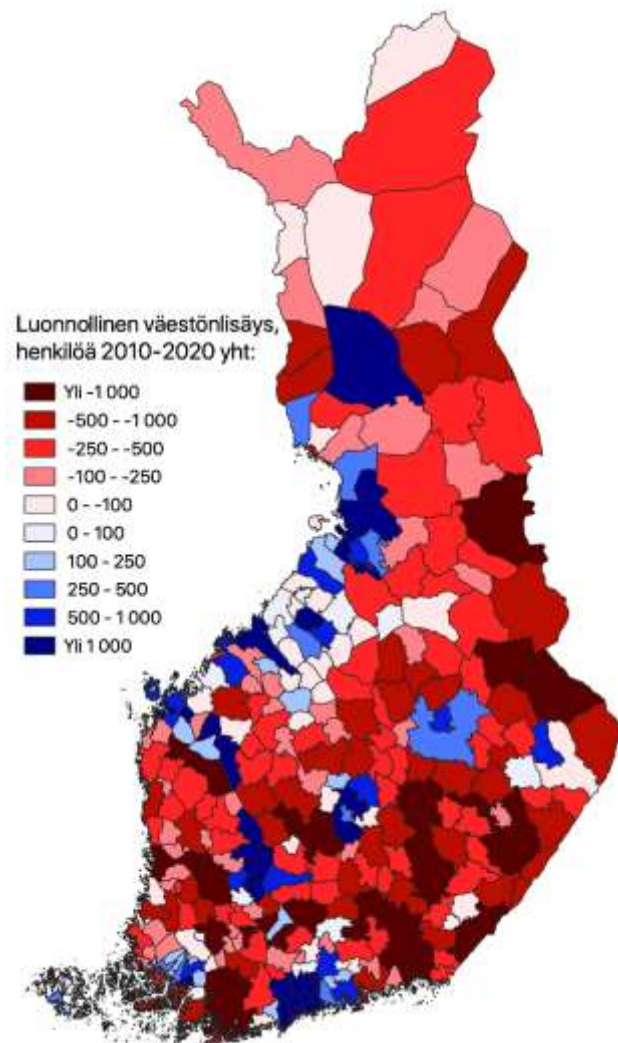
Lähde: Tilastokeskus, statfin: väestörakenne

2010-luku oli suuri murros väestö- ja ikärakenteessa

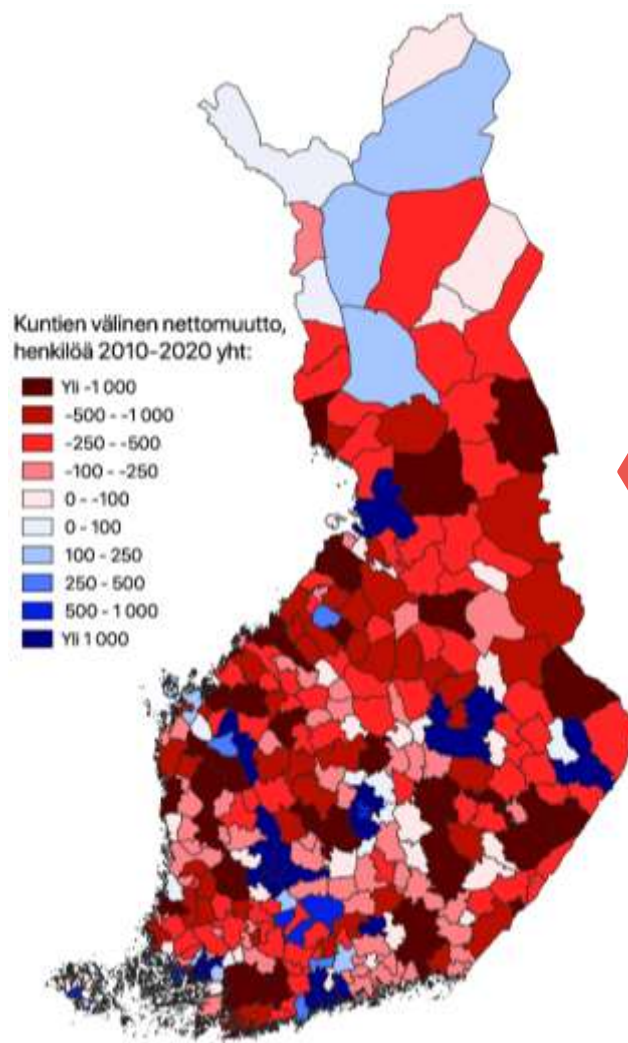

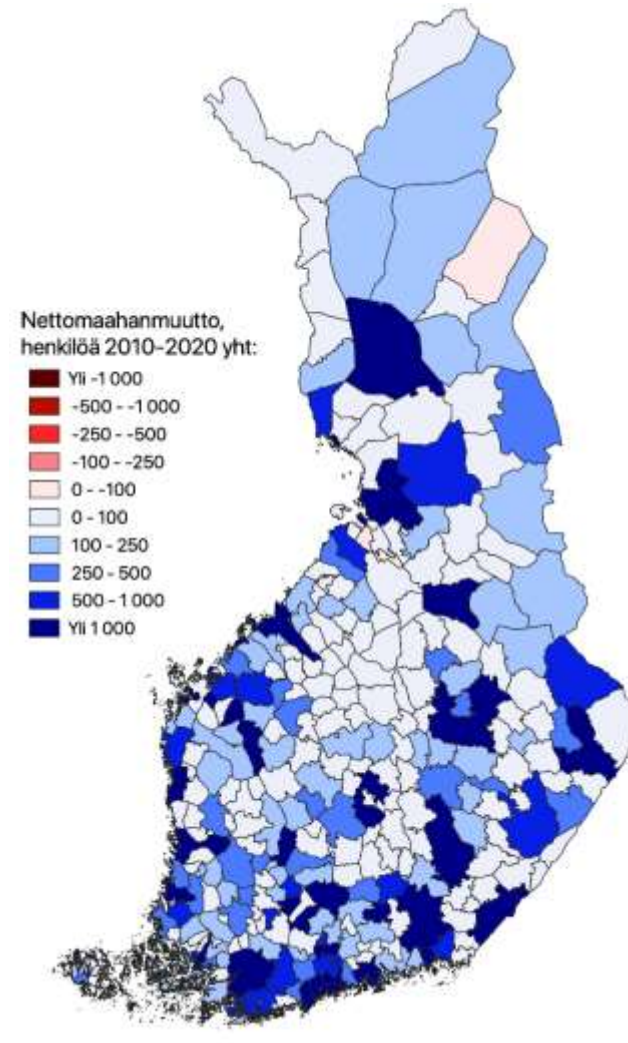
Kaikki väestönkehityksen osatekijät selittävät eriytyvää kehitystä!

Luonnollinen väestölisäys

Maan sisäinen nettomuutto

Nettosiirtolaisuus

Syntyvyyden lasku 2010-luvun suurimpana demografisena muutoksena

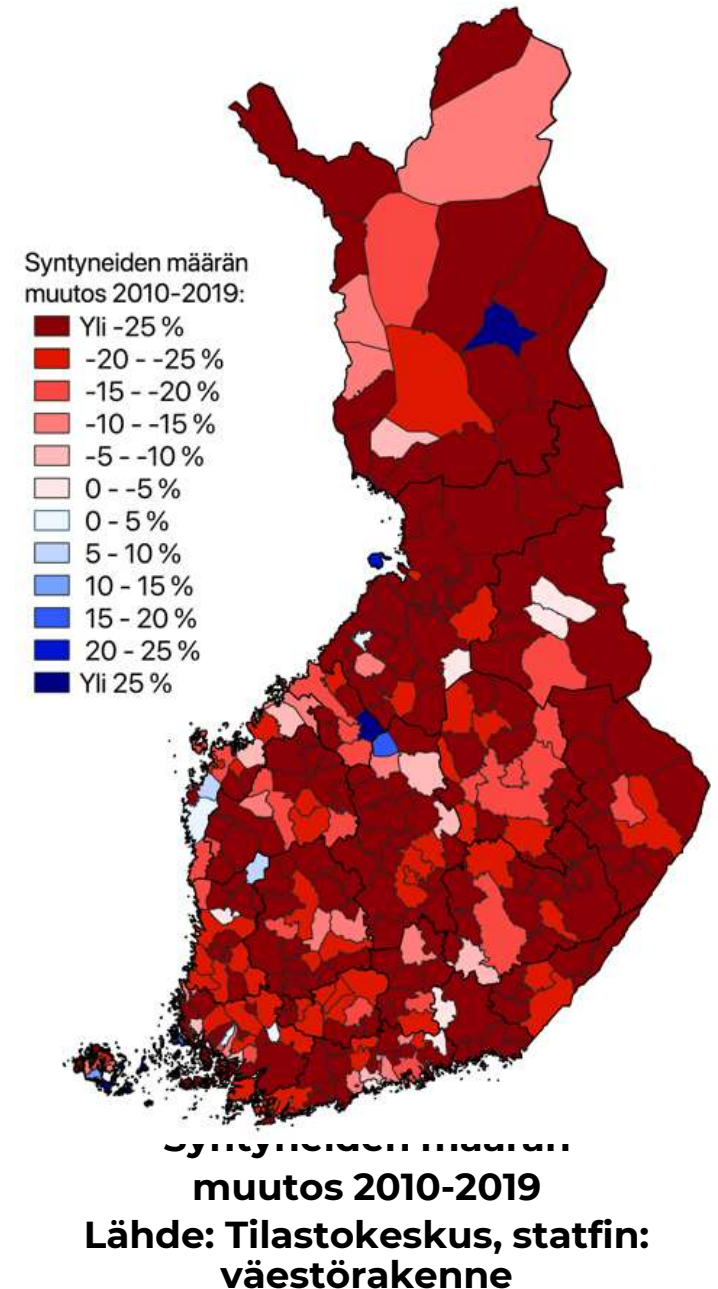
Moninaisista syistä johtuen Suomen kokonaishedelmällisyysluku laski Pohjoismaiden keskitasosta 2010-luvun alussa kaikkien Pohjoismaiden 250 mittausvuoden matalimmalle tasolle vuonna 2019 ja uudelleen vuonna 2022.

→ **Syntyneiden lasten määrä vähentyi noin 60 000 lapsesta 45 000 lapseen 2010-luvun aikana.**

→ **Hedelmällisyysluku laski 28 prosentilla.**

Syntyvyys laski käytännössä kaikkialla Suomessa, katsomatta alueen sijaintiin, väestönkehitykseen, tyyppiin tai väestörakenteeseen. **Syntyvyys laski etenkin kotimaisissa kieliryhmissä, mikä korostaa vieraskielisten lasten osuutta.**

Haastavinta kehitys oli kunnissa, joissa syntyvyyden laskun lisäksi muuttoliike siirtää nuorta väestöä muuhun maahan.

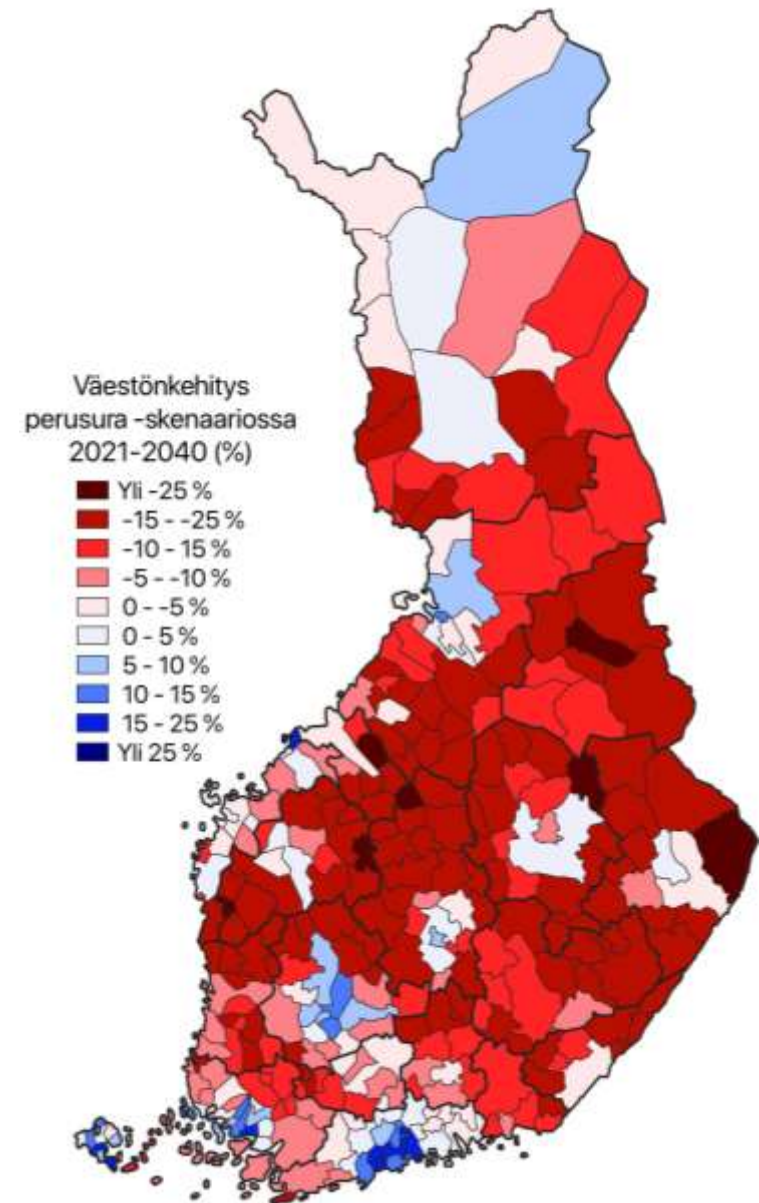

TULEVAISUUS:

Neljä näkökulmaa väestörakenteen tuleviin muutoksiin

1. Eriytyvä kehitys jatkuu

- Myös tuleva väestönkehitys uhkaa jäädä voimakkaasti eriytyneeksi. Kasvu jatkuu (mahdollisesti aiempaa hitaampana) suurilla kaupunkiseuduilla. Muussa maassa väestönkehitys on haasteellista.
- **Aiemmasta poiketen väestön ikärakenne, ei niinkään muuttoliike, eriyttää alueita.** Eriyttävän väestönkehityksen pitkäkaari ”kulminoituu” 2020-2040-luvuilla. Tämä jossain määrin vähentää kuntien kykyä kääntää kehitystä.
- **Kaupungistuminen jatkuu ainakin epäsuorasta.** Toisaalta myös muussa maassa tapahtuu pistemäistä kasvua: korona-aika osoitti, että myös pienemmillä maaseutukunnilla on vetovoimaa: **mikä kehityksessä on vääjäämätöntä, missä on liikkumavaraa.**

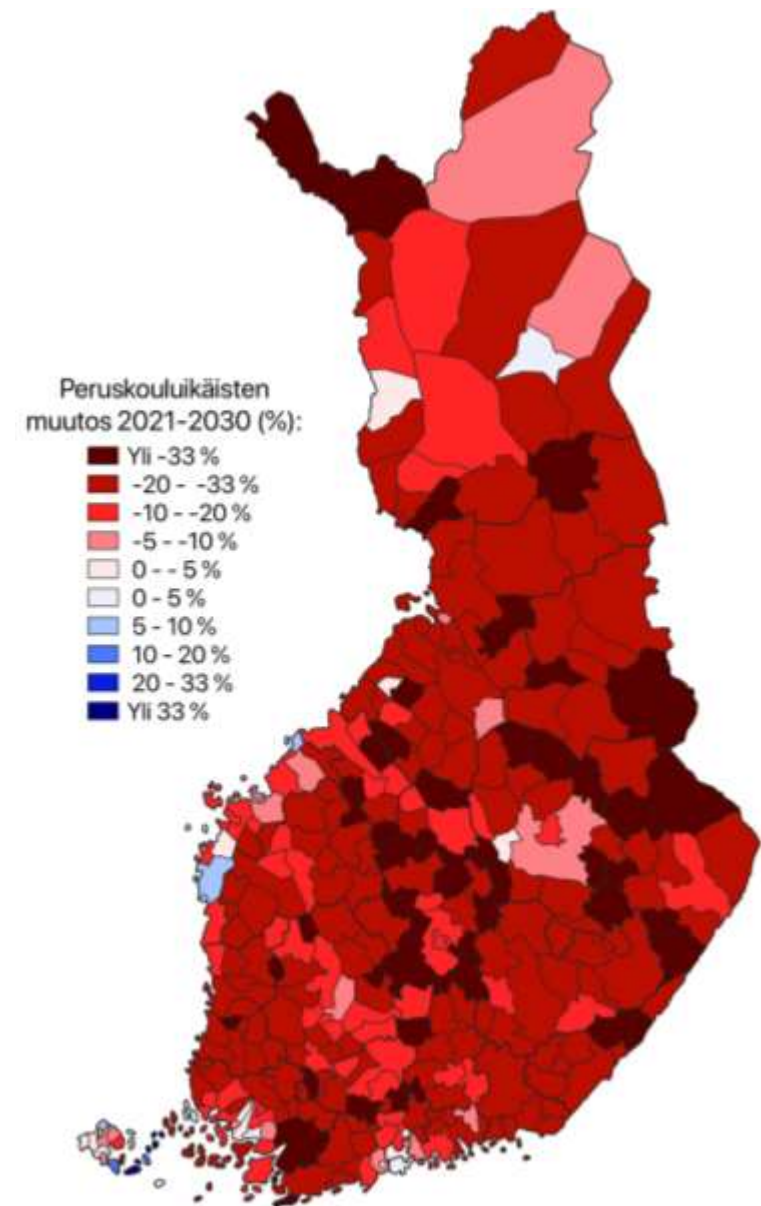

Väestönkehitys 2021-2040
Lähde: MDI:n
kansallinen ennuste 2022

2. Lasten määrä vähenee

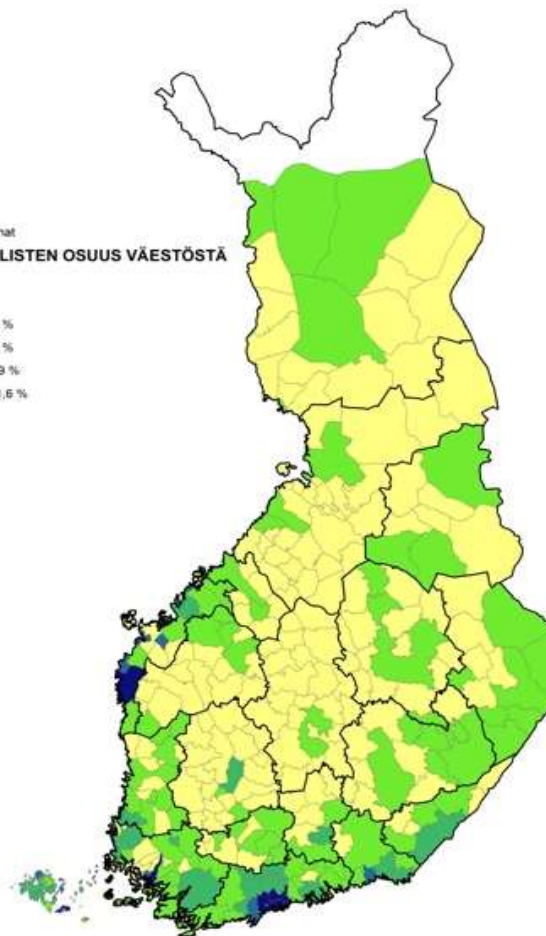
- **Emme vielä näy täysin syntyvyyden laskun vaikutuksia.** Vaikutukset ovat huomattavasti ”rajummat” 2020-luvun aikana ja 2030-luvulla.
- Alakouluikäisten määrä vähenee ainakin vuoteen 2029 asti, yläkouluikäisten määrä alkaa supistua voimakkaasti 2020-luvun loppupuolella ja 16–18-vuotiaat supistuvat 2030-luvulla.
- **Niin kauan kun tarkastelemme jo syntyneitä ikäluokkia, supistuminen on lähes varmaa.** Vain poikkeustapauksissa muuttoliike voi kääntää suuntaa merkittävästi. Tuleva syntyvyys on taas mysteeri.
- **Miten kuntien tulee reagoida koululaisten määrän laskuun - yksi keskeisimmistä koulutuspoliittisista kysymyksistä 2020-luvulla?**

7-15-vuotiaiden kehitys
2021-2030. Lähde: MDI:n
kansallinen ennuste 2022

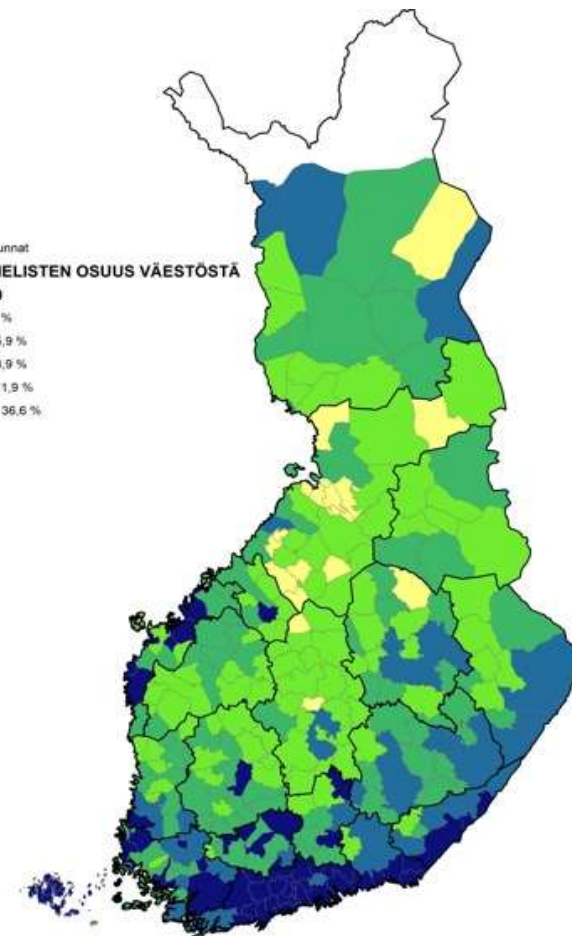
3. Maahanmuuton merkitys kasvaa

- Väestön ikääntymisen seurauksena lähes kaikissa kunnissa kotimaiset kieliryhmät supistuvat kuolleiden enemmyyden takia. **Kaikki väestönkasvu nyt ja (hyvin varmasti) tulevaisuudessa perustuu maahanmuuttoon.**
- Myös kuntatasolla maahanmuuton merkitys on jo nyt suuri ja kasvaa tulevaisuudessa.
- **Huomionarvoisia ikäryhmittäiset kehityserot:** vieraskielinen väestö korostuu luonnollisesti nuoremmissa ikäryhmissä. Lisäksi alueelliset erot etenkin kaupunkiseutujen sisällä ovat jo nyt suuria.
- **Suomen kansainvälistyminen on ehkä suurin väestörakenteen muutos sitten 1960-luvun suuren muuton.**

Vieraskielisiä väestöstä
vuonna 2020

Lähde: MDI väestöennuste

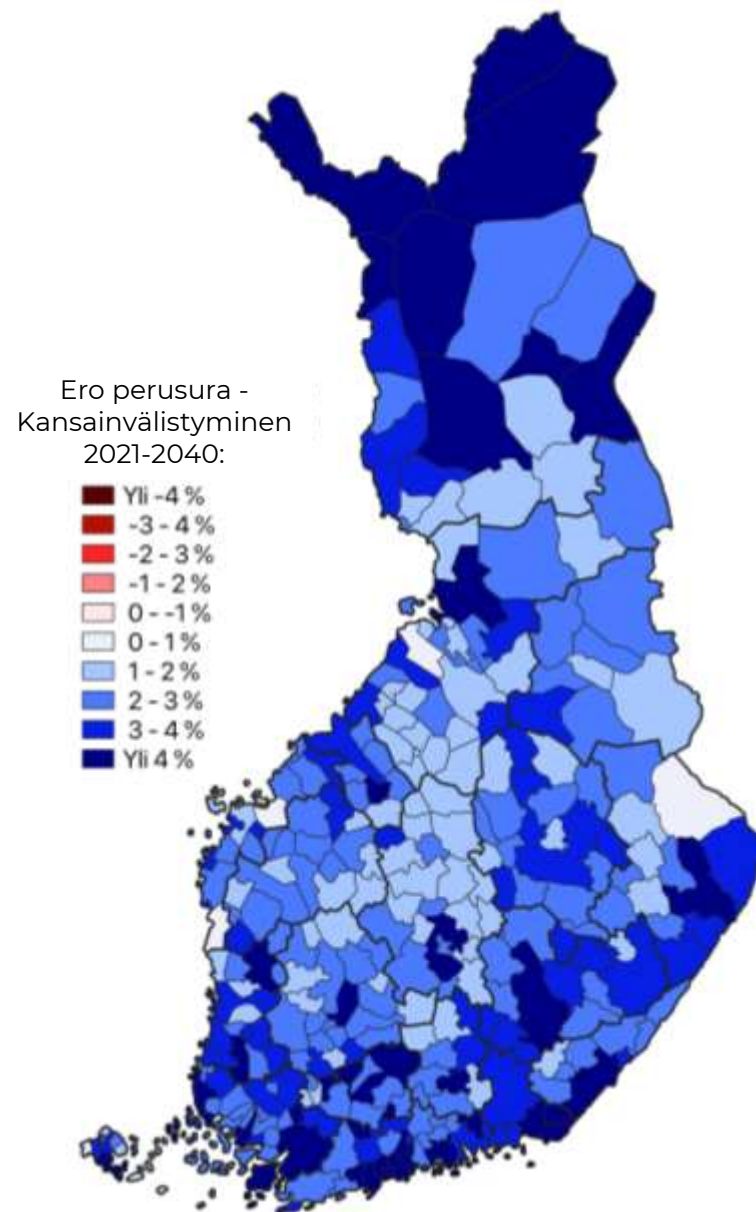

Vieraskielisiä väestöstä
vuonna 2040

Lähde: MDI väestöennuste

4. Kasvava maahanmuutto ja väestönkehitys

- Maahanmuutto jää usealla alueella ainoaksi "dynaamiseksi" väestönkehityksen osatekijäksi 2020- ja 2030-luvuilla.
Maahanmuuton kasvu voi merkittävästikin vahvistaa useimpien alueiden väestönkehitystä.
- Alueiden väliset erot ovat kuitenkin huomionarvoisia.
Aiemmin maahanmuutto on suosinut etenkin suuria kaupunkeja, jatkuuko tämä tulevaisuudessa?
- Pienten kaupunkien ja maaseutukuntien haasteena ei ole niinkään maahanmuuttajien houkuttelu vaan heidän kotiutuminen alueelle. **Miten pienissä kunnissa/yhteisöissä vahvistetaan pitovoimaa maahanmuuttajien ryhmissä?**

Miten 2,5 kertaistuva maahanmuutto nostaisi väestönkehitystä?
Lähde: MDI väestöennuste

Lopuksi: Miten kunnan koulujen määrä voi vähentyä 50:stä kolmeen?

Supistumisen noidankehä:

- **Demografinen transitio:** syntyvyyden pysyvä lasku alle väestön uusiutumisluvun
- **Elinkeinorakenteen murros:** ensin 1960-luvulla maa- ja metsätalouden mekanisaatio, myöhemmin jälkiteollistuminen ja tietotalouden roolin kasvu.
→ Keskittävät muuttovirrat.
- **Aluepolitiikan murros:** Hajautunutta ylläpitävästä keskittävään?
- **Kaupungistuminen ja keskittyminen:** Koulutus- ja työpaikkapolut ohjaavat tulevaa syntyvyyttä kaupunkeihin. Kuntien sisällä keskitytään taajamiin.

2010-luvun väestörakenteen muutos uhkaa jatkaa tätä kehitystä myös tulevaisuudessa.

Tulisiko:

**Yrittää murtaa supistumisen noidankehä
vai**

Yrittää sopeutua tähän toimintaympäristöön?

Kiitos!

Verkostoperuskoulu-hanke

Saavutettavuus koulutuspoliittisena haasteena

Kansliapäällikkö

Anita Lehikoinen

opetus- ja kulttuuriministeriö

Saavutettavuus koulutuspoliittisena haasteena

Puheenjohtaja, kansanedustaja

Hanna Huttunen

Harvaan asuttujen alueiden
parlamentaarinen työryhmä

Verkstoperuskoulu-hanke

TAUKO

Maaseutu- ja saaristoalueiden kouluverkko

Arviointineuvos Mari Rökköläinen

Kansallinen koulutuksen
arviointikeskus

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

Maaseutu- ja saaristoalueilla asuvien lasten sivistyksellisten ja sosiaalisten oikeuksien toteutuminen kouluverkon muutoksissa ja peruskoulun lakkautusten vaikutukset alueiden elinvoimaan

Arvioinnin keskeisiä tuloksia

Keskustelua

Verkstoperuskoulu-seminaari, Kuntaliitto 9.2.2023

Arviointineuvos, FT Mari Räkköläinen

Arviointi maaseutu- ja saaristoalueilla asuvien lasten sivistyksellisten ja sosiaalisten oikeuksien toteutumisesta kouluverkon muuttuessa sekä kouluverkon harvenemisen vaikutuksista alueiden elinvoimaan (MaSa-arviointi)

Maa- ja metsätalousministeriö

MAASEUTUPOLITIIKKA
LANDSBYGDSPOLITIK

Saaristopolitiikka
Skärgårdspolitik

LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN

Arvioinnin toteuttaminen

✓ **Arvioinnin tarkoituksena on koulutuksellisen tasa-arvon ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien edistäminen**

Arvioinnin kohteena

- Kouluverkon tila ja kehitys maaseutu- ja saaristoalueilla
- Lasten sivistyksellisten ja sosiaalisten oikeuksien toteutuminen
- Lasten näkemykset ja vaikutusmahdollisuudet
- Kouluverkko ja elinvoimavaikutukset

✓ **Arviointi toteutettiin Karvin riippumattoman ja kehittävän arvioinnin periaatteiden mukaan**

Arviointiaineisto

- **Tutkimuskatsaus**
- **Kuulemistilaisuudet**
- **Itsearviointikysely kuntien edustajille**
- **Tilastollinen analyysi elinvoimasta ja kouluverkkomuutoksista (MDI)**
- **Arviointivierailut tapauskuntiin**
- **Lasten haastattelut**
- **Nuorisovaltuustojen kysely**
- **Tulostyöpajat**

Arvioinnin keskeisiä tuloksia

Kouluverkon muutosten keskeisimmät perusteet

Koulujen lakkauttamispäätös

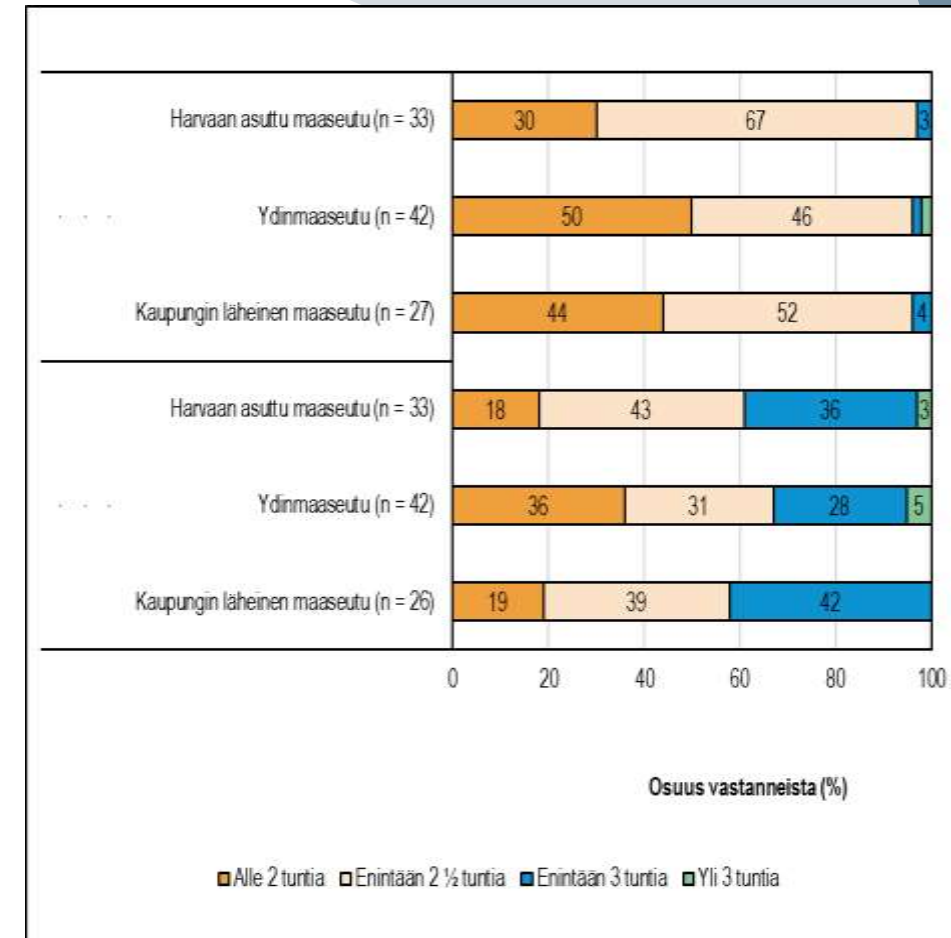
- **Liian pieni oppilasmäärä**
  - **Oppilaiden etu**
  - **Koulurakennuksen kunto**
  - **Kustannusten säästö**
  - **Tilat ei vastaa tarpeita**
- ✓ Kunnissa n. 30 prosentissa oli lakkautettu kouluja viimeisen viiden vuoden aikana
- (Itsearviointikysely n = 103)

Koulujen säilyttämispäätös

- **Riittävä oppilasmäärä**
  - **Oppilaiden etu**
  - **Kyläyhteisön perustelut**
  - **Kustannusten säästö**
  - **Koulurakennuksen käyttötarkoituksen kehittäminen**
- ✓ **Suurin osa oikeuksista, kuten oikeus tukeen, oppilaan ohjauksen palveluihin, laadukkaaseen opetukseen ja turvalliseen ja terveelliseen koulutilaan, arvioitiin toteutuvan melko hyvin tai hyvin.**

Koulukuljetukset on haaste lasten oikeuksien toteutumiselle

- **Kuntien peruskoulun oppilaista noin puolet tarvitsee koulukuljetuksen, yli 70 % kunnista pisin yhdensuuntainen matka > 25 km**
- **Koulukuljetusta tarvitsevien määrä on kasvanut 24% kunnista viimeisen kolmen vuoden aikana**
- **Merkittävä vaikutus oppilaiden vapaa-aikaan, harrastuksiin, itsenäiseen liikkumiseen ja ”omaan tilaan”**
- **Koulukuljetusten järjestelyt vievät paljon aikaa kunnissa sivistys- ja opetustoimen henkilöstöltä**
- **Vaikea yhdistää lapsen etua tehokkaaseen kilpailutukseen**

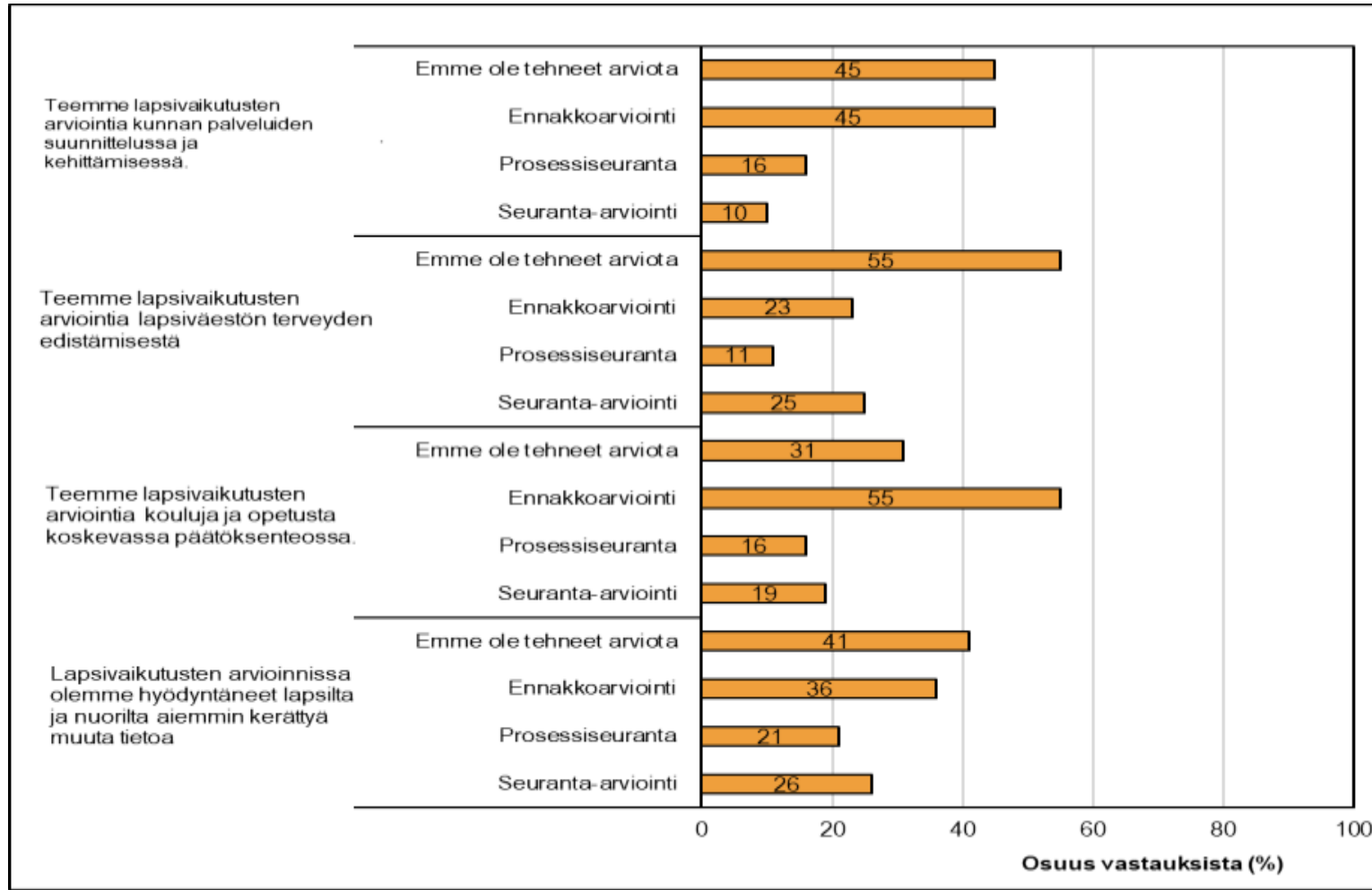

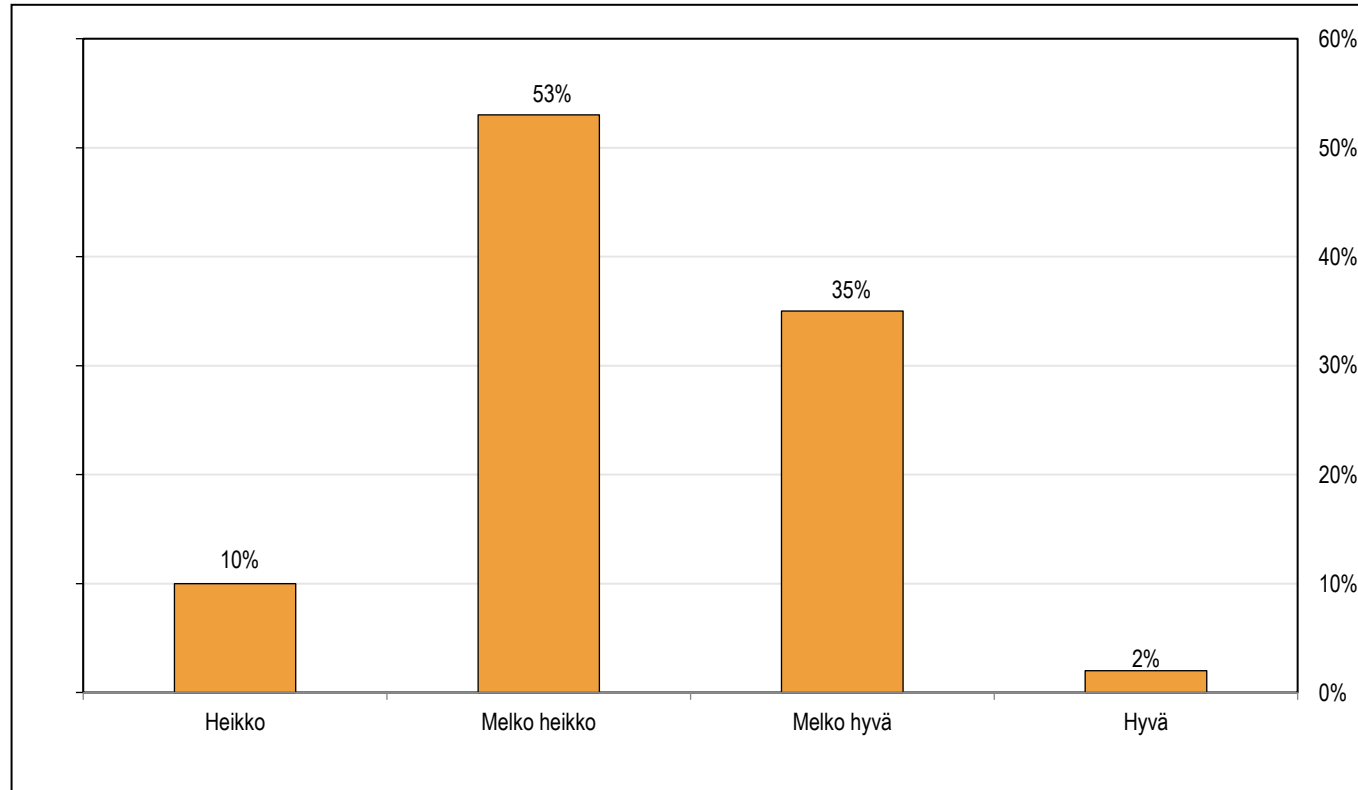
Lapsivaikutusten arviointi, lasten osallisuus ja kuuleminen

- **Lapsivaikutusten arviointi ei ole toistaiseksi valtavirtaistunut kunnissa**
- **Lapsivaikutusten arvioinnista tarvitaan lisää koulutusta ja tukea**
- **Arviointiosaaminen ei pääse kehittymään, jos arviointeja tehdään vain satunnaisesti**
- **Lapsen edun käsite jää kunnissa ilmeisen kapeaksi**
- **Ei riitä, että sanotaan jonkin ratkaisun olevan lapsen edun mukainen vaan se on myös pystyttävä perustelemaan**
- **Lapsivaikutusten arviointi on väline lasten etujen arviointiin lapsiryhmiä ja yleisesti lapsia koskevissa asioissa. Sen dokumentointi myös tekee lapsen edun arvioinnin näkyväksi**
- **Laadukkaasti toteutettuna tämä edellyttää osallisuutta ja toimivia kuulemisen**

Lapsivaikutusten arviointi viimeisen viiden vuoden aikana

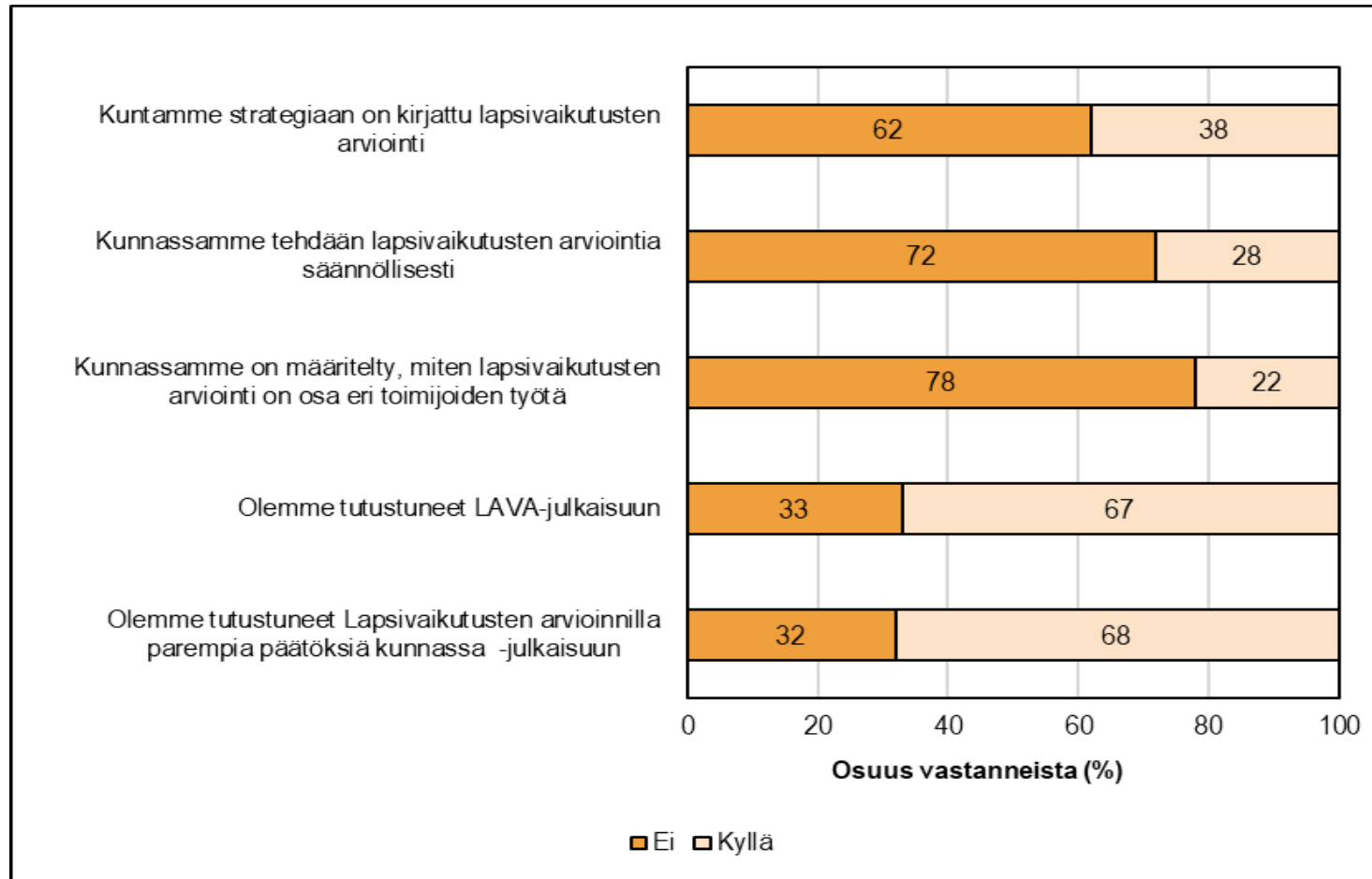

Lapsivaikutusten arviointia koskeva osaaminen kunnassa

Millaiseksi arvioitte lapsivaikutusten arviointia koskevan osaamisen kunnassanne? (n = 103)

Kunnan käytänteet lapsivaikutusten arviointia koskien

Keskeiset johtopäätökset lapsen edun toteutumisesta

- ✓ **Kouluverkon muutoksissa lapsen etuun liittyy monia ristiriitaisia tulkintoja**
- ✓ **Pitkittyneissä lakkauttamisprosesseissa lapsen etu voi jäädä syrjään**
- ✓ **Kouluverkon kehittäminen tarkoittaa eri asioita eri kunnissa**
- ✓ **Lapsivaikutusten arviointia ei hyödynnetä kouluverkkoa koskevilla päätöksillä säännöllisesti**
- ✓ **Lasten kuulemista pidetään tärkeänä ja sitä halutaan edistää kunnissa**
- ✓ **Lasten ja nuorten osallisuuden vahvistamisessa kehitettävää**
- ✓ **Kouluverkon harveneminen kulminoituu koulukuljetuksissa**

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

MDI

Kouluverkko muutoksien elinvoimavaikutukset

Keskeisiä tuloksia

Arviointineuvos, FT Mari Räkköläinen

Luokittelut arvioinnissa

Maaseutualueet:

- **Kaupungin läheisen maaseudun kunnat**
- **Ydinmaaseudun kunnat**
- **Harvaan asutun maaseudun kunnat**
(+ Saaristokunnat, jossa saaristomaisuus koulutuspalveluiden järjestämisessä merkittävä tekijä)

Yhteensä 235 kuntaa

*Alueluokitus: Syke:n kaupunki-maaseutuluokitus sekä kaupunki-maaseutuluokituksen kuntatason yleistys

Kouluverkkomuutos-luokat*:

- **Vähäiset kouluverkkomuutokset (95 kuntaa)**
- **Keskisuuret kouluverkkomuutokset (84)**
- **Suuret kouluverkkomuutokset (50)**
- **Erittäin suuret kouluverkkomuutokset (44)**
- **Yhden koulun kunnat (20)**

*Luokitus mukailten Tantarimäki & Törhönen 2016

*Erillinen paikkatietoanalyysi 2010 – 2020

Kouluverkon ja oppilaiden määrän kehitys

Peruskoulujen määrä väheni noin neljänneksellä (n. 650) 2010-luvun aikana. Ajanjakson aikana perustettiin 60 koulua ja lakkautettiin 702 koulua.

Suhteellisesti tarkasteltuna koulujen määrä laski erityisen **voimakkaasti pienissä kunnissa.** Maltillisinta muutos oli keskisuurissa kaupungeissa (25 000 - 49 999 as.).

Suurissa kaupungeissa (sis. Helsinki) koulujen määrä väheni merkittävästi, mutta oppilasmäärät kasvoivat voimakkaasti.

2010-luvulla kouluja lakkautettiin etenkin ydinmaaseudulta, jossa lakkautettiin 168 koulua.

- **61 % koulujen lakkautuksista tehtiin maaseutualueilla.**
- **70 % uusista kouluista perustettiin kaupunkialueille.**

Lakkautukset kohdistuvat pieniin kouluihin.

- Lakkautetuissa kouluissa keskimäärin 98 oppilasta
- Perustetuissa kouluissa keskimäärin 286 oppilasta

*Suomen kouluverkon kehitystä tarkasteltiin vuosien 2010-2020 aikana erikseen tilatulla paikkatietoaineistolla. Aineisto sisältää kaikki Suomen koulut vuositasolla 2010-2020 sijainnin perusteella.

Väestönkehitys 2010-2020 kouluverkkomuutos (2010-2020) -luokissa

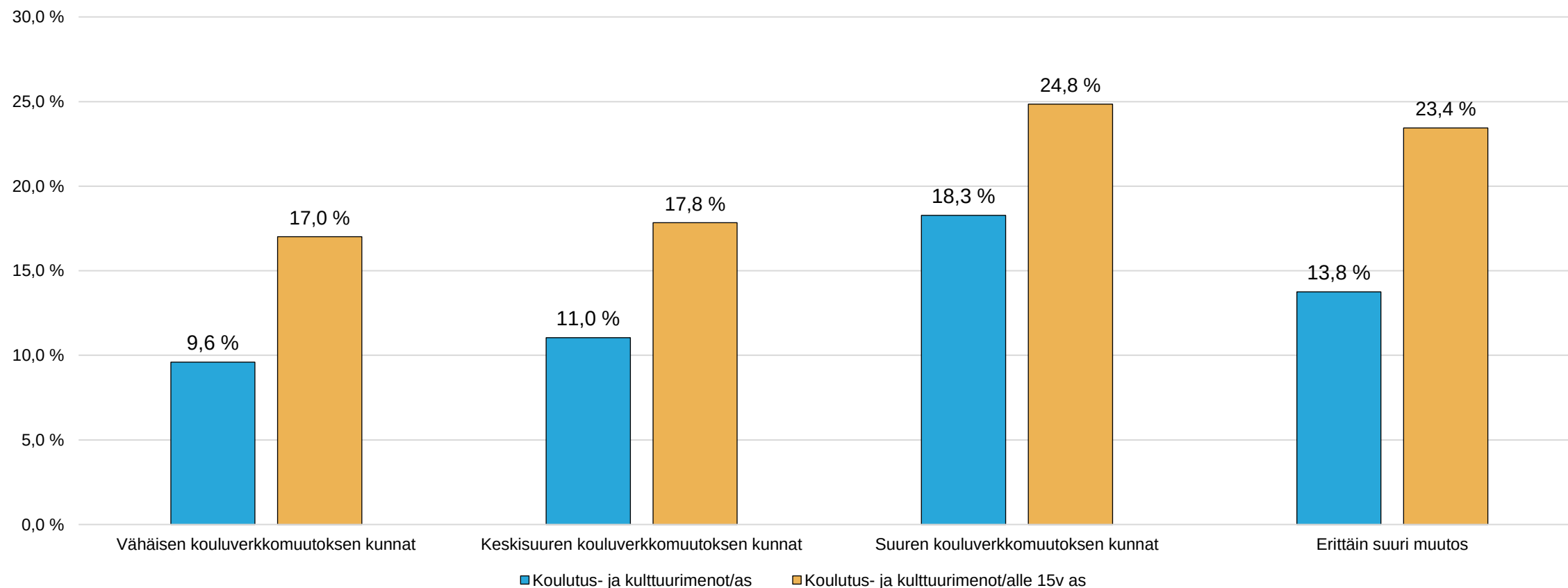
Taulukko 1 Väestönmuutos 2010-2020 (%) kuntaryhmittäin ja kouluverkostomuutos -ryhmittäin

Väestönkehitys 2010-2020	Vähäisen kouluverkkomuutoksen kunnat	Keskisuuren kouluverkkomuutoksen kunnat	Suuren kouluverkkomuutoksen kunnat	Erittäin suuren kouluverkkomuutoksen muutokset	Yhden koulun kunnat
Helsingin seudun kaupunkikunnat	14,0 %	11,8 %	-	-	-
Muiden suurten kaupunkiseutujen kaupunkikunnat	9,5 %	9,5 %	8,6 %	-	-
Keskisuurten ja pienten kaupunkiseutujen kaupunkikunnat	1,1 %	-3,6 %	-1,2 %	-8,6 %	-
Kaupunkien läheisen maaseudun kunnat	2,7 %	-2,1 %	-1,6 %	-7,6 %	-3,2 %
Ydinmaaseudun kunnat	-6,3 %	-9,9 %	-11,5 %	-8,8 %	-11,3 %
Harvaan asutun maaseudun kunnat	-2,0 %	-10,1 %	-14,0 %	-15,7 %	-14,3 %

Koulutus- ja kulttuurimenojen muutos 2015-2020 vuosien 2000-2009 kouluverkkomuutoksen pohjalta

Koulutus- ja kulttuurimenojen muutos 2015-2020 maaseutumaaisissa kunnissa vuosien 2000-2009 kouluverkkomuutoksen pohjalta

Keskeiset johtopäätökset elinvoimavaikutuksista

- ✓ **Kouluverkkomuutoksilla on negatiivisia elinvoimavaikutuksia (haastavan elinvoimatilanteen kunnat)**
  - Suuria kouluverkkomuutoksia tehdään hyvin haastavan elinvoiman kehityksen leimaamassa tilanteessa
  - Kouluverkkomuutos ei lisää elinvoimaisuutta heikossa lähtötilanteessa olevissa kunnissa
  - Koulujen lakkauttamiset voivat olla osa ”supistumisen noidankehää”: heikosti kehittyvien alueiden kehitys heikkenee entisestään, uhattuna myös ns. pehmeät elinvoimatekijät

- ✓ **Elinvoiman tarkastelussa alueiden erojen huomiointi on olennaista**
  - Elinvoiman tarkastelussa alueellisten erojen huomiointi on erittäin tärkeää, jotta ymmärretään paikallista ja alueellista toimintaympäristöä, jossa kouluverkkomuutoksia on tehty.
  - Kouluverkkomuutosten ja elinvoiman suhde vaihtelee myös ajassa, ja pysyvät vaikutukset näkyvät vasta pitkällä aikavälillä.
  - Tarvitaan tilastollisia välineitä ja mittareita, joilla voidaan seurata myös ns. pehmeän elinvoiman kehittymistä ja elinvoimavaikutuksia.

Ehdotuksia kunnista 1/2: Miten maaseutu- ja saaristoalueilla voitaisiin taata kouluverkon toimivuus tulevaisuudessa?

- *etäopetus ja sen käytön mahdollisuuksien kehittäminen*
- *kuntayhteistyö*
- *erilaiset maaseutu- ja saaristoalueille kohdennetut tukimuodot (mm. saaristolisä)*
- *kuntarajojen yli liikkuvien, kuntien yhteisten työntekijöiden lisääminen*
- *opetuksen laatuun keskittyminen*
- *kunnan elinvoimaisuuteen keskittyminen*
- *hyvä suunnittelu ja tahto toimivuuden varmistamiseksi*

Ehdotuksia kunnista 2/2: Miten maaseutu- ja saaristoalueilla voitaisiin taata kouluverkon toimivuus tulevaisuudessa?

- *koulujen kokojen järkevöittäminen*
- *koulukuljetuksiin panostaminen*
- *opetushenkilöstön tehtävien houkuttavuuden lisääminen*
- *kaavoituspolitiikka*
- *väestöpolitiikka ja tulevan oppilasmäärän varmistamisen kautta*
- *toimivat etäyhteydet*
- *koulurakennuksen monipuolinen käyttö*

Yhteenveto keskeisistä suosituksista

Suosituksia 1/2

Kuntalaisten systemaattinen kuuleminen ja aloitteet lasten sivistyksellisten ja sosiaalisten oikeuksien kehittämiseksi. Kunnissa voisi kehittää toimintatapoja, joilla kuntalaisten aloitteita lasten ja nuorten edun ja hyvinvoinnin kehittämiseksi kootaan joustavalla tavalla, eikä vain kertaluonteisesti kouluverkkomuutosten suunnittelun yhteydessä.

Osaamisen ja käytäntöjen kehittäminen lapsivaikutusten arvioinnissa. Lapsivaikutusten arvioinnista ja lasten kuulemisesta tulisi tehdä säännönmukainen osa kunnan päätöksentekoprosesseja. Lasten ja nuorten kuuleminen ja osallistaminen edellyttää osaamisen vahvistamista.

Strateginen lähestymistapa lasten vaikutusmahdollisuuksien ja näkemysten huomioimiseksi päätöksenteossa. Kunnissa tulisi olla pitkäkestoinen suunnitelma lapsen edun huomioimiseksi sekä sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien varmistamiseksi, erityisesti heitä koskevissa opetuksen järjestämiseen tai kouluverkon kehittämiseen liittyvissä muutostilanteissa.

Lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuuksien monipuolistaminen ja todellinen hyödyntäminen. Nuorisovaltuustojen toimintatapa tulisi kehittää yhdessä nuorten kanssa.

Suosituksia 2/2

Maaseutu- ja saaristoalueiden kuntien välisen yhteistyön kehittäminen. Yli kuntarajojen tehtävää käytännön yhteistyötä tulisi kehittää rohkeasti niin, että se tukee johtavien viranhaltijoiden ja henkilöstön toimintaa käytännössä ja on lisäresurssi tuotettaessa tietoa päätöksenteon ja toiminnan kehittämisen tueksi.

Tulevaisuuden kouluverkon kehittäminen ja kouluverkon muutoksiin varautuminen (resilienssin vahvistaminen). Kunnissa tulisi olla jatkuvasti päivittyvä kouluverkon toimivuuden ja opetuksen järjestämisen kehittämissuunnitelma. Suunnitelman tulisi perustua tilastotietoihin ja kunnan omiin indikaattoreihin sekä vuoropuheluun kuntalaisten kanssa.

Maaseutu- ja saaristoalueiden kouluverkon toimivuuden edistäminen tulevaisuudessa innovatiivisesti. Etäopetusta voitaisiin käyttää lähiopetuksen täydentäjänä joustavasti siten, että sen avulla voitaisiin turvata koulunverkon toimivuutta harvaan asutuilla maaseutu- ja saaristoalueilla. Etäopetuksen mahdollisuuksia lähiopetusta täydentävänä välineenä tulisi tukea valtakunnallisilla ratkaisuilla kouluverkon toimivuuden edistämiseksi.

Pääraportti ”Maaseutu- ja saaristoalueilla asuvien lasten sivistyksellisten ja sosiaalisten oikeuksien toteutuminen kouluverkon muutoksissa ja peruskoulujen lakkautusten vaikutukset alueiden elinvoimaan” löytyy Karvin sivuilta
<https://karvi.fi/publication/>

Tilastollinen tarkastelu Rasmus Aro – Valtteri Laasonen – Anna Laiho – Satu Tolonen – Jani Varjonen **”Kouluverkko muutokset kansallisesti, alueellisesti ja paikallisesti maaseutu- ja saaristoalueilla” on julkaistu erillisenä raporttina**

Tilastollisen analyysin keskeiset tulokset myös tiivistelmänä

Muuta aiheeseen liittyvää

Tutkimushanke väestökehityksen vaikutuksista varhaiskasvatukseen ja esi- ja perusopetukseen

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteuttaa osana Oikeus Oppia -kehittämishjelmaa tutkimushankkeen, jossa analysoidaan väestökehityksen ja väestönmuutoksen nykyisiä ja ennakoitavissa olevia tulevia vaikutuksia varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen järjestämiseen ja toimintaympäristöön (10/ 2021 – 12/2023)

Saamen kielten etäyhteyksiä hyödyntävän opetuspilotin toimintamallin arviointi:

”Paljon on tehty, mutta paljon on vielä kehitettävää”

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) arvioi keväällä saamen kielten etäopetuspilotin toimivuutta ja pilotissa annetun opetuksen vaikuttavuutta

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisuja 3:2023

Kiitos ja elinvoimaista jatkoa! Menestystä hankkeelle!

Lisätietoja

arviointineuvos Mari Räkköläinen, Karvi,
mari.rakkolainen(a)karvi.fi,
puh. 029 533 5558

erityisasiantuntija Sami Tantarimäki,
Maa- ja metsätalousministeriö,
sami.tantarimaki(a)gov.fi,
puh. 029 516 2330

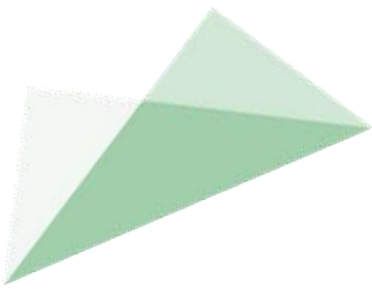
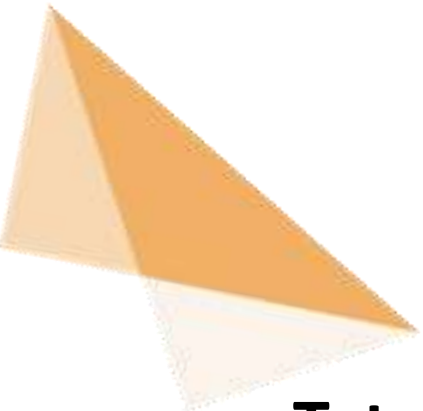
Verkostoperuskoulu-hanke

KESKUSTELUA

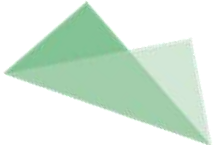
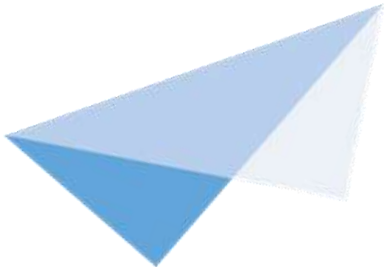
Toteutuvatko lasten oikeudet koulujen lakkautuksissa, mitkä ovat kouluverkkomuutoksien elinvoimavaikutukset maaseutu- ja saaristoalueilla? – **Keskustelua arvioinnin tuloksista**

- **Mikä erityisesti jäi mieleen, yllättikö jokin arvioinnissa?**
- **Ovatko suositukset ymmärrettäviä ja käyttökelpoisia?**
- **Miten lapsen edun huomioiminen voidaan varmistaa, miten lapsia ja nuoria voidaan kuulla ja osallistaa?**
- **Miten haasteisiin voidaan vastata? Millaisia ratkaisuja voisi olla kouluverkon toimivuuden varmistamiseksi tulevaisuudessa?**

**Toteutuvatko lasten oikeudet koulujen lakkautuksissa,
mitkä ovat kouluverkkomuutoksien
elinvoimavaikutukset maaseutu- ja saaristoalueilla? –
Miten maaseutu- ja saaristoalueilla
voitaisiin taata kouluverkon
toimivuus tulevaisuudessa?**

Verkstoperuskoulu-hanke

Yhteistyön keinoin ratkaisuja perusopetukseen

9.2. Mari Sjöström, @MariSjöström

Kuntien toimintaympäristö muutoksessa

- Esi- ja perusopetuksen saavutettavuus on muuttunut monista syistä viimeisen vuosikymmenen aikana.
- Valtakunnallisesti oppilasmäärissä eikä kuljetettavien oppilaiden määrissä tai osuuksissa ole vielä tapahtunut suuria muutoksia.
- Kuntakohtaiset erot ovat selkeitä —> kunnat erilaistuvat perusopetuksen järjestäjinä ennen kaikkea syntyvyyden laskun johdosta.

Kehityssuunta:

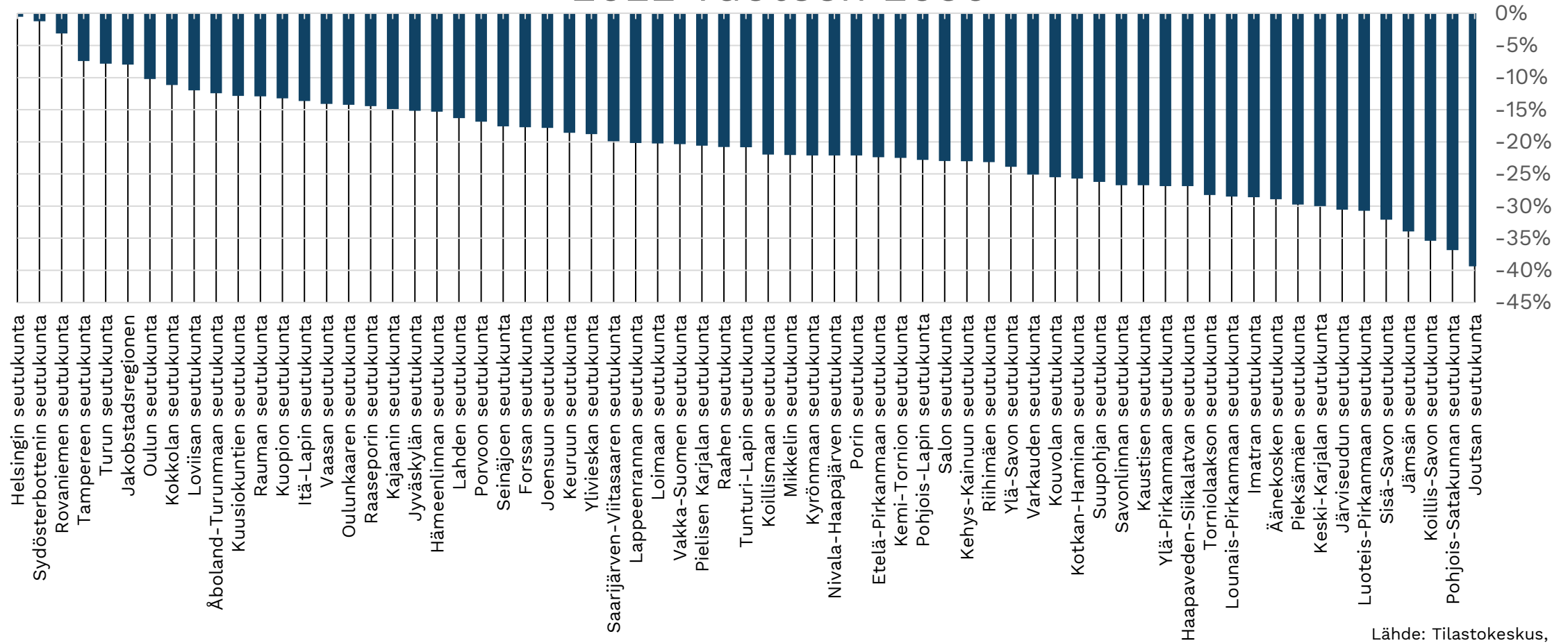
- Oppilasmäärien vähentyessä peruskoulujen määrä tulee laskemaan kokonaisuudessaan.
- Yhtenäiskoulujen perustamiseen ja ns. monitoimikampustiloihin panostetaan.
- Esiopetuksen palveluverkon erityispiirteisiin kuuluu, että toimintaa järjestetään päiväkotien lisäksi entistä enemmän koulun tiloissa varhaiskasvatustoimintana.
  - Ikäryhmän käytössä oltava varhaiskasvatustilain mukaiset varhaiskasvatuspalvelut.
  - Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun vaikutukset?

Kuntien antamaa tilannekuvaa

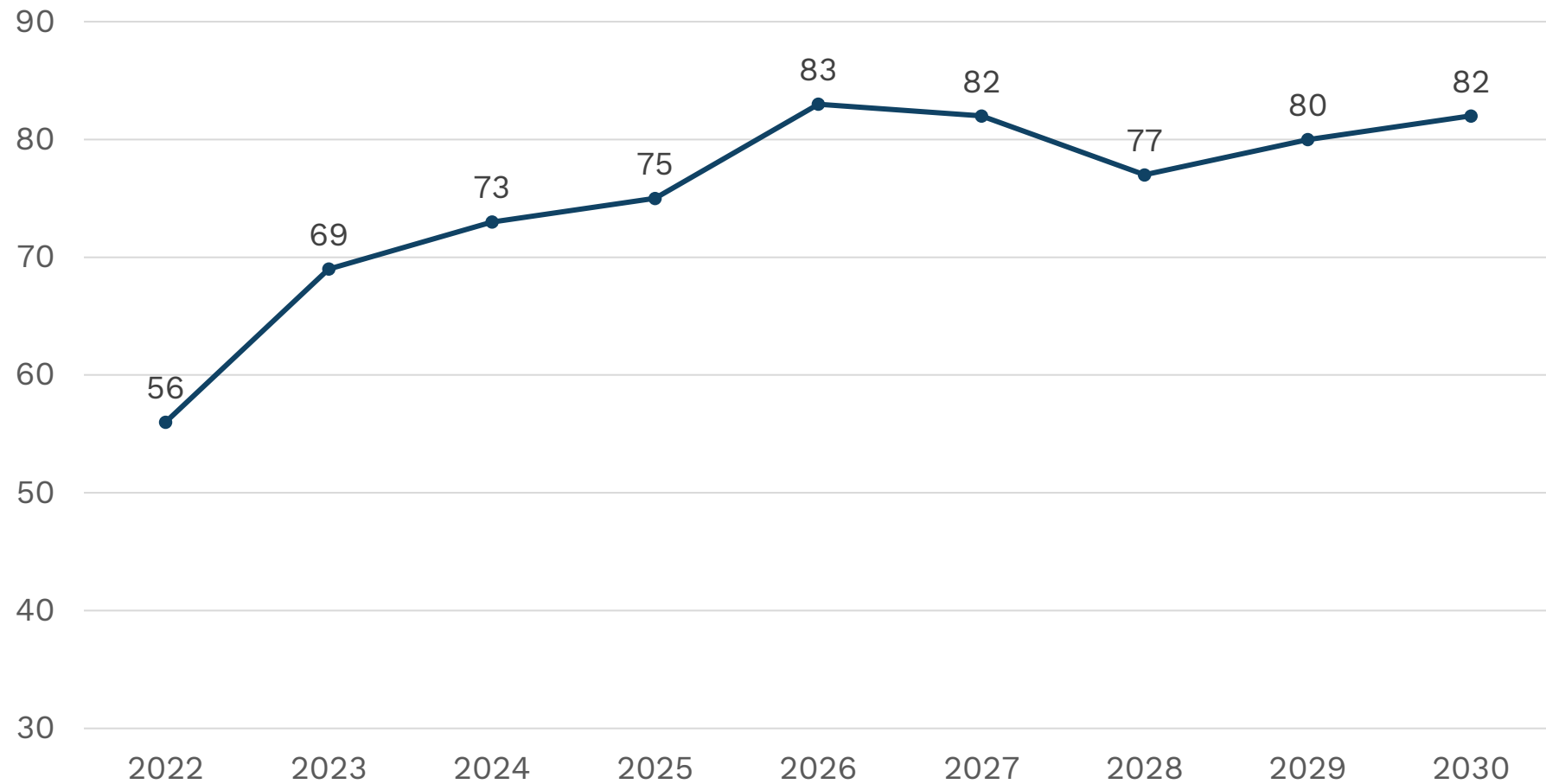
- **Lapsimäärän lasku**
- Haastavinta jos kunnan oma palveluverkko sopeutettu yhteen peruskouluun, mutta lapsimäärä jatkaa laskua. Päätöksenteossa omat vaikutusmahdollisuudet ja liikkumavara supistuu.
- **Vähäiset muutokset lapsimäärään**
- Monet ratkaisut koetaan mahdollisina toiminnan kehittämiselle. Vakaassa tilanteessa tarvitaan päätöksenteossa kyvykkyyttä linjata kestävä ja pitkäjänteinen strategia.
- **Lapsimäärät kasvavat**
- Oppilaiden monipuolisten tarpeiden huomiointi ja palveluverkon ”kohtaanto”. Sosiaalisen kestävyys haasteet – alueiden eriytyminen: lähikoulujen yhdenvertaisista lähtökohdista ja laadusta huolehtiminen.

Seutukuntien 7-vuotiaiden määrän muutos (%) vuodesta 2022 vuoteen 2030

Lähde: Tilastokeskus,
Väestöennuste2021

Manner-Suomen kuntien määrä joissa 7-vuotiaita 20 tai vähemmän

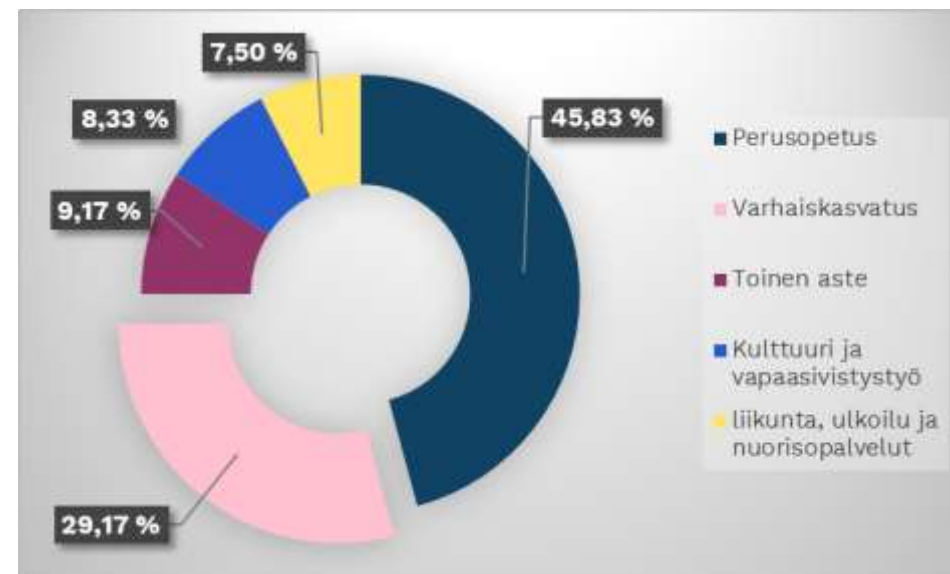
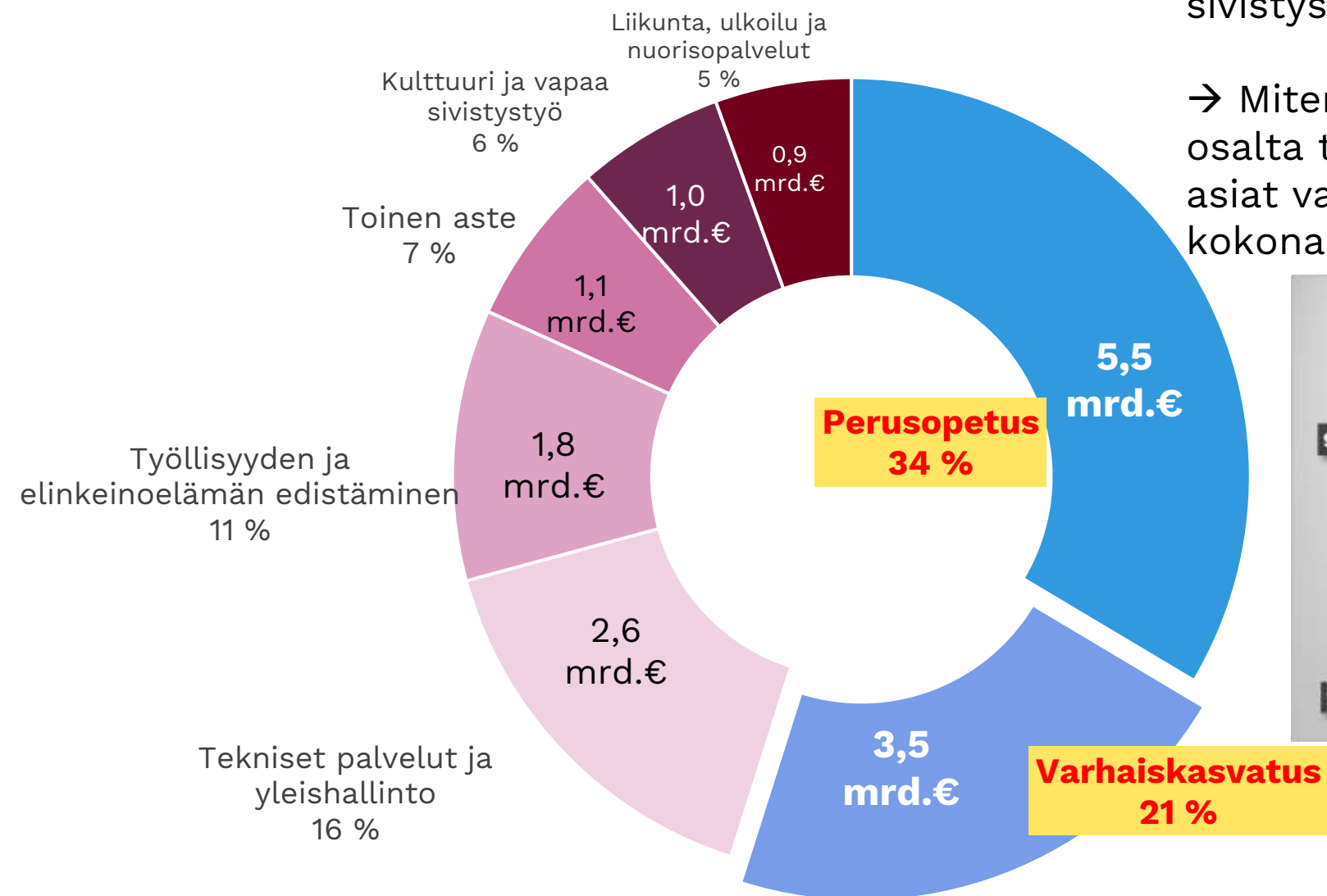
Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste2021

Uuden kunnan kokonaisuus

Nettokäyttökustannukset¹⁾ mrd.€

Esi- ja perusopetus sekä varhaiskasvatus
Yhtensä 55 % uuden kunnan taloudesta,
sivistystoimen osalta n. 75 %

→ Miten varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus
osalta tehtävät
asiat vaikuttavat jatkossa kunnan
kokonaistalouteen?

1) Nettokäyttökustannukset kuvaavat kuntien verorahoituksella katettavaa osuutta palveluiden kustannuksista. Kustannuksia laskettaessa bruttokustannuksista on vähennetty toimintatuotot kuten myynti- ja maksutuotot. Nettokäyttökustannukset vastaavat tuloslaskelman toimintakatteen ja poistojen summaa siten, että niissä on huomioitu myös kustannuslaskennalliset erät kuten sisäiset vuokratulot ja vyörytyserät.

**Perusopetuksen kehittäminen tulisi
jatkossa olla
palveluverkkotarkastelujen lisäksi
muutakin.**

**Tarvitaan joustavia ja monipuolisia
olosuhteisiin sopivia toimintamalleja.**

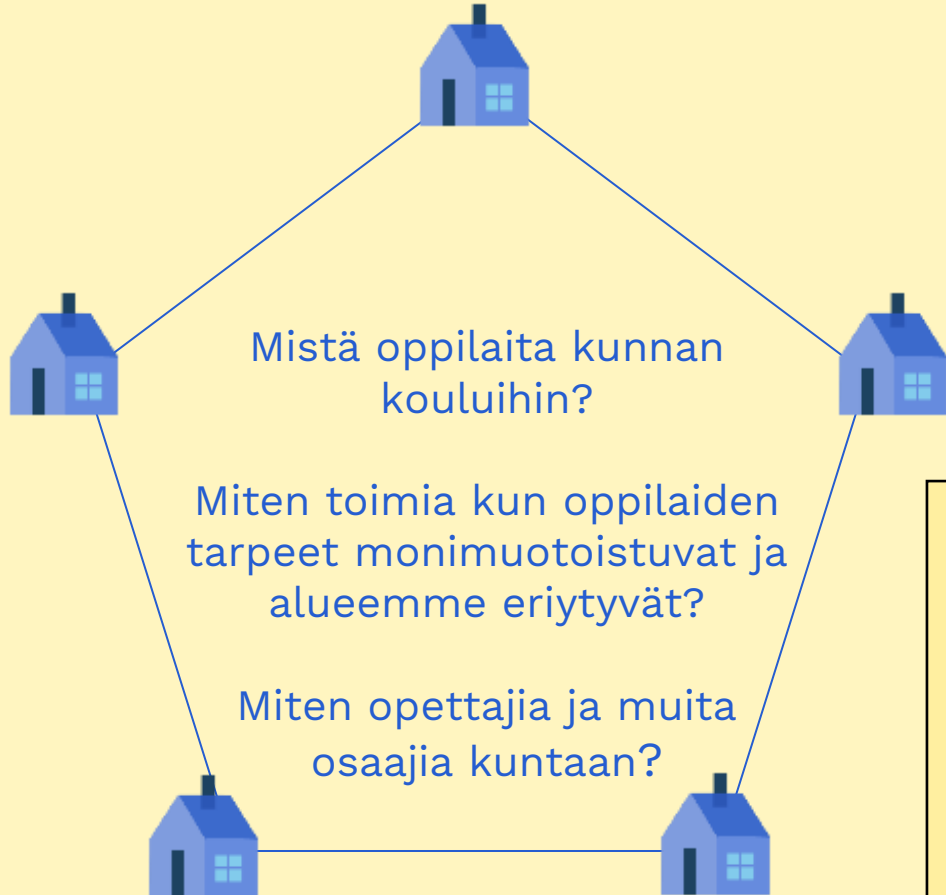
**Kouluyhteisöjä, opetusta, oppimista ja
hyvinvointia on katsottava avarasti,
jotta opetuksen järjestämisen
yhteistyön hyödyt saadaan nykyistä
laajemmin käyttöön.**

Visio kohti vuotta 2040

KUNTIEN ERILAISTUVAT PERUSKOULUPALVELUVERKOT

VERKOSTOKOULUT KUNTAPOHJAISEN PERUSOPETUKSEN TUKENA

**Miten ja milloin
verkostomaisempi
toimintatapa on
kaikkia hyödyttävä
ratkaisu
perusopetuksen
järjestämiseksi?**

Verkstoperuskoulu-hanke vuosille 2022-2024

Tavoitteena

Lisätä ymmärrystä yhteistyön
monista mahdollisuuksista.

Verkstoperuskoulut ovat
kuntapohjaista perusopetusta
tukevia ratkaisuja.

Oppilaiden tarpeet on
suunnittelun lähtökohta.

Verkstoperuskoulu-hanke

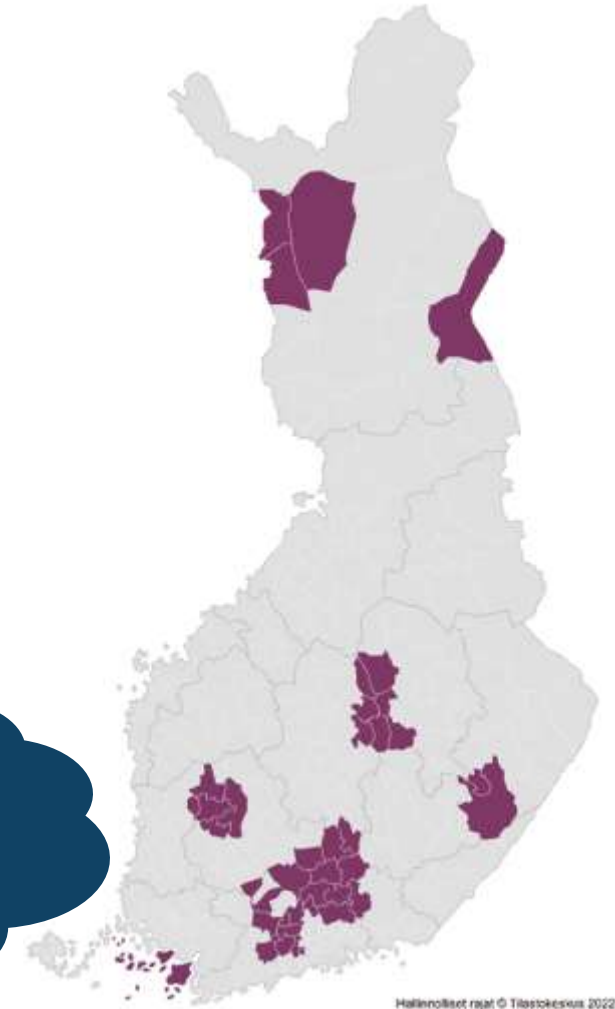
Pilottialueilla yhteistyön tavoitteena voi olla esimerkiksi:

- Hakea ratkaisuja perusopetuksen saatavuuteen ja saavutettavuuteen kuntarajat ylittäen.
- Monipuolistaa opetustarjontaa ja opetuksen järjestämistä.
- Kehittää henkilöstön osaamista ja edistää saatavuutta.

Kuntaliiton verkstoperuskoulu-hankkeen pilotit

- **Päijät-Häme:** Asikkala, Hartola, Heinola, Hollola, Iitti, Kärkölä, Lahti, Orimattila, Padasjoki, Sysmä
- **Riihimäen seutu:** Hausjärvi, Loppi, Riihimäki
- **Pirkanmaa, Satakunta:** Ikaalinen, Ylöjärvi, Jämijärvi, Parkano, Hämeenkyrö
- **Kielisaareke-kunnat:** Vihti, Nurmijärvi, Hämeenlinna, Kerava, Hyvinkää, Tuusula
- **Uusimaa:** Tuusula (ns. kielisaarekkeen rinnakkaishanke)
- **Lappi:** Salla, Lapin yliopiston harjoittelukoulu
- **Tunturi-Lappi:** Kittilä, Kolari, Muonio
- **SavoGrow:** Vesanto, Rautalampi, Keitele, Pielavesi, Suonenjoki, Tervo, Konnevesi
- **Varsinais-Suomi:** Kemiönsaari, Parainen
- **Etelä-Savo:** Savonlinna, Enonkoski

Hallinnolliset rajat © Tilastokeskus 2022
Kartta ja teema © Suomen Kuntaliitto

Mikä on kaikille hankkeessa yhteistä 2023-2024?

- Kaksi kertaa vuodessa järjestettävät valtakunnalliset seminaarit ajankohtaisteemoin.
- Kehittämistyö on vahvistettu sopimuksin, mutta **pilottialueet ratkaisevat omista lähtökohdistaan, miten yhteistyö rakennetaan ja hankkeeseen sitoutuminen varmistetaan.**
- Pilottialueille on koottu ajankohtainen tilastotietopaketti.
- **Tavoite on tukea kunnista syntyneiden ajatusten ja ideoiden toteuttamista, mutta teemme myös valtakunnallisia nostoja perusopetuksen kehittämiseksi.**
- Tavoitteellista työtä seuraa ja tukee ohjausryhmä.
- Pilottialueille järjestetään kaksi kertaa vuodessa teemoitettuja työpajoja FCG:n toteuttamana.
  - Kuntarajat ylittävässä yhteistyössä työpajoista hyödytään eniten kun pilottialue vie suunnitelmallisesti eteenpäin työtään työpajojen välissä ja osallistuu sen rinnalla yhteisiin tilaisuuksiin.

**Tässä hankkeessa
opitaan ja tehdään
yhdessä kuntien ja
opetuksen
järjestäjien kanssa!**

A photograph of two women walking outdoors. The woman on the left has long brown hair and is wearing a red top under a blue denim jacket. The woman on the right has dark curly hair and is wearing a floral patterned top under a black jacket. They are walking towards the right, with a body of water and a distant shoreline in the background.

**Vaikuttaminen on tärkein
tehtävämme. Teemme
kestävää tulevaisuutta
kunnille ja koko
yhteiskunnalle. Toimimalla
yhdessä olemme
vaikuttavampia.**

Kaiken takana on kunta.
Kunnan tukena Kuntaliiton edunvalvonta.

**KUNTA
LIITTO**

Päijät-Hämeen verkstoperuskoulu –pilotti

Seminaariesittely 9.2.2023

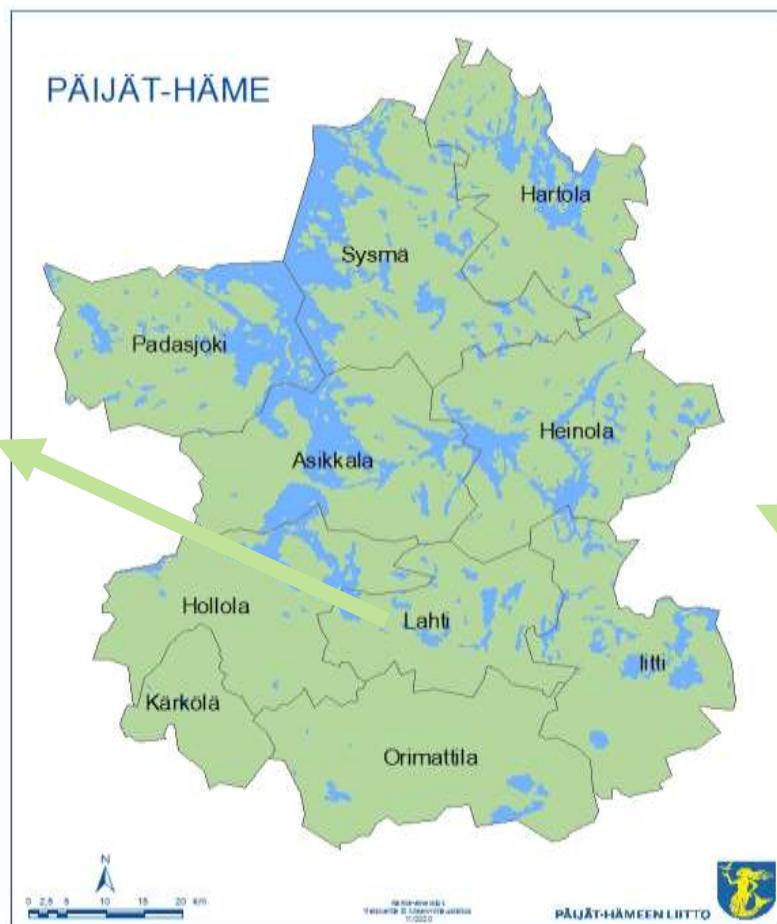
Sivistysjohtaja Mika Silvennoinen, Orimattilan kaupunki

Pilotin sijainti Suomen kartalla

Sivistyspalvelujen
seudullisen
kehittämisen
yksikkö

Sivistyspalvelujen seudullinen kehittämisverkosto Päijät-Hämeessä

Asikkala, Hartola, Heinola, Hollola, Iitti, Kärkölä, Lahti, Orimattila, Padasjoki, Sysmä.

Lait ja asetukset

Toimintaympäristö, Päijät-Hämeen identiteetti

Päijät-Sote hyvinvointialue, sosiaalialan osaamiskeskus Verso

Koulutuskeskus Salpaus

Päijät-Hämeen liitto

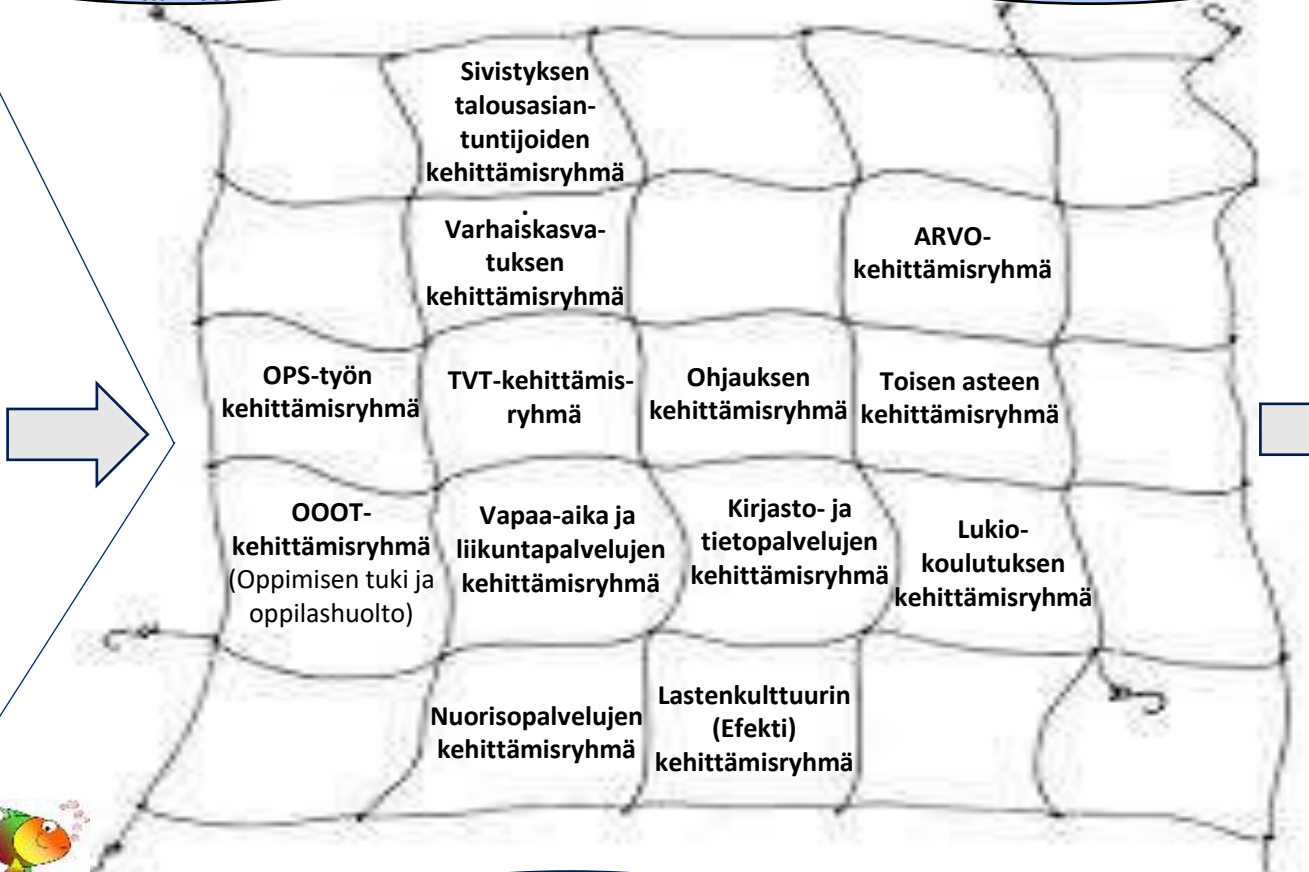
Päijät-Hämeen liikunta- ja urheilu (PHLU)

LAB ja LUT

Yhteiset arviointikyselyt -> yhteiset kehittämishankkeet

Yhteistoimintasopimus sivistyspalvelujen kehittämisestä

Toimintakäsikirja

Yhteinen visio:

Päijät-Häme on opetuksen ja kulttuurin kärkimaakunta

Vuosittainen itsearviointi

OHJAUSRYHMÄ,
Kokoontuu säännöllisesti
kuukausittain

Seudullinen kehittämisyksikkö:

- kehittämispäällikkö
- kehittämiskoordinaattori
- verkostokoordinaattori

Päijät-Hämeen
sivistyspalveluiden
seudullinen kehittäminen

Päijät-Hämeen kuntaverkoston yhteisiä kehittämishankkeita v. 2023

Oppilaanohjauksen kehittäminen (OKM)

Digitalisaation edistäminen esi- ja perusopetuksessa (OPH)

Varhaiskasvatuksen erityisen tuen ja inklusion kehittäminen (OKM)

SKY-sitouttavan kouluyhteisötyön kehittäminen, pilotti (OKM)

Verkostoperuskoulu-pilotti (Kuntaliitto)

VALSSIN (digitaalisen laadunarviointijärjestelmän) käyttöönotto varhaiskasvatuksessa (OKM)

Alueellisen nuorisotyön koordinaatio Päijät-Hämeen kunnissa (ESAVI)

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ
UNDERSVINGS- OCH KULTURMINISTERIET

Aluehallintovirasto

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSSTYRELSEN

Päijät-Hämeen
sivistyspalveluiden
seudullinen kehittäminen

Kuntien seudullisen yhteistoiminnan tuloksia Päijät-Hämeessä, mm.

- Yhteiset säännölliset arviointikyselyt varhaiskasvatukseen ja esi- ja perusopetukseen vuorovuosin
- Seudullinen esi- ja perusopetuksen tieto- ja viestintästrategia (digitalisaation suuntaviivat ja niiden saattaminen arkeen, palkittu kahdesti Kunteko Gaalassa 2022 ja 2023)
- Erityisesti opetushenkilöstölle suunnatut työhyvinvointikyselyt
- Seudullinen yhtenäinen tuntijako perusopetuksessa
- Yhteiset koulujen työ- ja loma-ajat seudullisesti
- Laaja-alaisen osaamisen osaamismerkkit opettajille
- Yhteiset koulukuljetusperiaatteet
- Yhteinen seudullinen OPS-työ, sekä täydennykset uudistusten myötä
- Yhteiset lukuvuosisuunnitelmapohjat kuntien esi- ja perusopetuksessa
- Yhteinen tasa-arvon ja yhdenvertaisuussuunnitelman laatimisen käsikirja esi- ja perusopetuksen yksiköille
- Sopimuspohja luokkamuotoisen erityisopetuksen järjestämisestä Päijät-Hämeen kunnissa
- Etappi-luokat vaikeimmista psykososiaalisista ongelmista kärsiville lapsille Päijät-Hämeessä
- Lastu-kirjastot, yhteiset maksut ja taksat kirjastossa, yhteinen kirjastojärjestelmä, yhteinen kirjastokortti
- Erilaisten vertailutietojen yhtenäisiä koosteita ja raportteja Päijät-Hämeen kunnista

Päijät-Hämeen verkstoperuskoulu pilotti 2023-2024

Kuntaverkoston yhteistyön esiin nostamat kehittämistarpeet:

Alueen kunnat **haluavat tarjota laajan kielitarjonnan ja monipuolisen katsomusaineiden tarjonnan alueen erikokoisten kuntien perusopetuksen oppilaille**, huolimatta nykyisistä kuntien rajallisista resursseista ja opetushenkilöstön osaamisesta. Tavoitteena on oppilaiden opetuksellinen tasa-arvo seudun kaikissa kunnissa ja opettajien osaamisen hyödyntäminen alueellisesti koko Päijät-Hämeen alueella.

Kuntaliiton verkstoperuskoulu-kehittämisellä pyritään löytämään toimivia ratkaisuja niin kielten kuin katsomusaineiden opettamiseen yli kuntarajojen, henkilöstön osaamisen jakamiseen ja monipuolisen opetusohjelman saavutettavuuteen.

Toimintasuunnitelmana on, että kartoitetaan alueen nykyinen kielitarjonta ja selvitetään millaisia toiveita ja resursseja alueen kunnilla on laajentaa opetustarjontaansa niiden suhteen. **Pyritään selvittämään millaisia mahdollisuuksia on laajentaa kieli- ja katsomusainetarjontaa nykyisestä yli kuntarajojen.**

Päijät-Hämeen verkstoperuskoulu pilotti 2023-2024

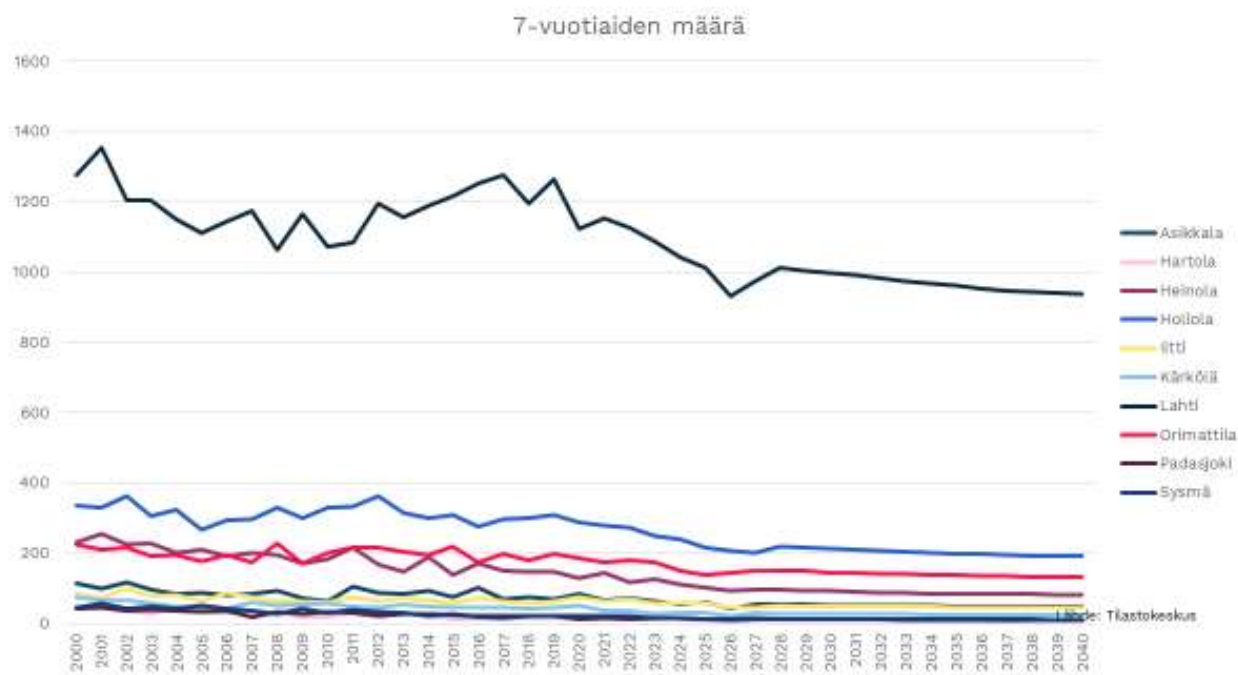
Tavoitteena pilotissa on myös tehdä selvitys, **millainen kouluverkstorerakenne Päijät-Hämeen alueella on mahdollinen tulevien vuosien väestöennusteiden pohjalta. Toimintasuunnitelmana on pilotin myötä rakentaa alueen yhteinen hallittu tiekartta tulevien vuosien kouluverkkoratkaisuille.**

Verkstoperuskoulu-pilotin kokonaisuuteen liittyen, on **ohjausryhmä päättänyt hakea OPH:n avoimna olevan opetushenkilöstön täydennyskoulutusohjelman kautta nykyiselle opetushenkilöstölle lisäosaamista kumppaninaan HY+** teemalla: ”Digitaalinen osaaminen sekä teknologian pedagoginen hyödyntäminen” tukemaan Verkstoperuskoulu-hankkeen tavoitteita.

Keskeistä on myös kuntien keskinäinen sopimus opetustunteihin käytettävien määrien resursoimisesta harvinaisissa aineissa ja ylipäänsä opetusjärjestelyistä yli verkon tapahtuvassa opetuksessa.

Selvitystyön etenemiselle on varattu vuodet 2023—2024.

Päijät-Hämeen verkstoperuskoulu pilotti 2023-2024

Päijät-Hämeen verkstoperuskoulu pilotti 2023-2024

- **Ratkaisujen hakeminen alueen perusopetuksen laatuun, saatavuuteen ja saavutettavuuteen kuntien yhteistyön keinoin.** Kehittämistavoitteet ovat lähikouluihin ja koulujen palveluverkkoon vaikuttavia. Seuraavat vuodet väestönkehitys ja aluerakenteen muutokset myllertävät kouluverkkoa. Koulunsa aloittavien määrä laskee lähivuosina neljänneksen nykyisestä. Kunnissa tilanne näkyy siten, että harvaan asutuilla alueilla syntyy vähän lapsia ja isot kaupungit kasvattavat ennen kaikkea asukaslukuaan maassamuuton ja maahanmuuton ansiosta. Väestön ja lapsimäärän kasvun keskittyminen murto-osaan kuntia lisää paineita koulujen karsimiseen muualla.
- Seudullinen kieliohjelma (kielitarjonta) ja katsomusaineet. **Opetustarjonnan ja opetuksen järjestämisen muotojen monipuolistaminen yhteistyön keinoin.** Kaikkien kuntien tehtävänä on huolehtia perusopetuksen saatavuudesta ja saavutettavuudesta. Lisäksi kuntia yhdistää **halukkuus tarjota laadukasta opetusta kunnan koosta ja rajallisista resursseista huolimatta** niin, että lasten ja nuorten sivistyksellisiin tarpeisiin alueella voidaan vastata parhailla mahdollisilla ratkaisuilla. Kehittämishankkeella halutaan etsiä ratkaisuja henkilöstön osaamisen yhteiskäyttöön ja saatavuuteen.

Päijät-Hämeen verkstoperuskoulu pilotti 2023-2024

Projekti/työryhmänä on Päijät-Hämeen kuntien johtavista sivistyspalvelujen vastuuhenkilöistä koostuva **ohjausryhmä (STJ OHRY), joka kokoontuu säännöllisesti kuukausittain**. Ohjausryhmän jokaisessa kokouksessa vuosina 2023-2024 pysyvänä asialista-asiana verkstoperuskoulupilotin edistäminen alueella.

Lisäksi:

- Osallistumme yhteisenä kuntaverkostona FCG fasilitoimiin verkstoperuskoulun työseminaareihin kaksi kertaa vuodessa ja samoin Kuntaliiton laajempiin seminaareihin
- Kootaan tarvittaessa omia alueellisia eri tahoista koostuvia työryhmiä tavoitteita edistämään
- Huolehditaan viestinnästä kuntiin ja kunnissa, poliittiset päättäjät mukana (mm. kaksi kertaa vuodessa toteutettavat ohjausryhmän ja sivistyslautakuntien ja valio sekä—jaostojen puheenjohtajien tapaamiset, joissa verkstoperuskouluasiat keskiössä)
- Pilotin Päijät-Hämeen yhteyshenkilöt: työparina kehittämispäällikkö Anjariitta Carlson ja kehittämiskoordinaattori Raisa Kujala, seudullisen kehittämisen yksikkö, Lahti

Päijät-Hämeen verkstoperuskoulu-pilotti 2023-2024

Nykytilanne, **kehittämistarpeet**:

- Ajantasainen tilannekuva
- Viestinnän rakenteet
- Rehtoreiden mukaan ottaminen suunnitteluun (mm. lukujärjestykset)
- Lahden rooli yhteistyön isäntänä, myös muiden kuntien osaamisen hyödyntäminen
- Kyselyt huoltajille, tarpeita ja toiveita
- Opetushenkilöstön osaamisen lisääminen verkkovälitteisessä opetuksessa, pedagogiset lähtökohdat
- Ensimmäiset kokemukset alueellisesta pilotoinnista ➔ toivottu tulevaisuus?

Tavoitteena:

Laadukas yhdenvertainen mahdollisuus Päijät-Hämeen kuntien alueella asuville perusopetuksen oppilaille valita monipuolisesta oppiainetarjonnasta mieluisin ja osallistua aineen opetukseen verkkovälitteisesti asuinkunnan sijainnista huolimatta.

Kuntien yhteinen tiekartta ja yhteinen ymmärrys tulevaisuuden kouluverkkoratkaisuille

Päijät-Hämeen verkstoperuskoulu pilotti 2023-2024

Tunnistetut vahvuudet, joita vahvistetaan edelleen:

- Kaikki Päijät-Hämeen kunnat mukana sivistyspalveluiden kehittämisen yhteistoimintasopimus
- Vahva yhteistyön tahtotila – erikokoiset kunnat
- Yhdessä laadittu visio toivotusta tulevaisuudesta
- Kokonaisnäkemys hallinnosta oppilastasolle
- Vakiintunut verkostorakenne (eri sektoreiden kehittämisryhmät)
- Yhteistyön koordinaatio keskitetty
- Tunnumme toisemme
- Asiantuntijayhteistyö tiivistä
- Säännölliset tapaamiset
- Yhteiset kehittämistoimet – seudullisia kehittämishankkeita (OKM, OPH, ESAVI)
- Kollegiaalinen tuki, mm. johdon WhatsApp ryhmä

Tunnistetut kehittämiskohteet pilotin aikana:

- Eri tahojen sitoutuminen kuntakohtaisesti selvitettävä
- Eri kokoisten kuntien erilaiset tarpeet ja olemassa olevat resurssit selvitettävä
- Viestinnän läpileikkaavuus kunnissa varmistettava
- Tavoitteen näkyväksi tekeminen poliittisille päättäjille keskeistä
- Kiire ja työmäärä, selvitettävä estääkö kehittämistyötä?
- Toimijoiden mandaatti
- Vaikuttavuuden tutkiminen osana arviointia

Päijät-Hämeen verkstoperuskoulu-pilotti 2023-2024

Päijät-Hämeen kuntien sivistys- ja hyvinvointijohtajat uskovat yhdessä, että **verkstomainen toimintatapa on paras ja kaikkia kuntia eniten hyödyttävä toimintatapa**. ”Pyörää ei tarvitse keksiä jokaisessa kunnassa erikseen”, vaan voidaan yhteisen vuoropuhelun kautta jakaa hyviä käytäntöjä kumppaneiden kesken. Toimintatapa edellyttää toimijoiden tuntemista ja keskinäistä luottamusta, mutta se etappi on Päijät-Hämeen kuntien kesken pääosin saavutettu. Samassa veneessä...

Päijät-Hämeen verkstoperuskoulu pilotti 2023-2024

Kehittämistoimintaan sitoutuneet tahot:

Asikkala, sivistysjohtaja Petri Haapanen

Hartola, rehtori Tiina Kotila-Paaso

Heinola, hyvinvointijohtaja Pirjo Hepo-Oja

Hollola, hyvinvointijohtaja Kim Strömmer

Hollola, hallintopäällikkö Minna Säkkinen-Salminen

Iitti, sivistysjohtaja Jari von Becker

Kärkölä, sivistysjohtaja Petri Käkönen

Lahti, sivistysjohtaja Tiina Granqvist

Lahti, opetus- ja kasvatusjohtaja Virve Jämsen

Lahti, palvelujohtaja Jaana Suvisilta

Orimattila, sivistysjohtaja Mika Silvennoinen

Padasjoki, sivistysjohtaja Jouni Häkkinen

Sysmä, rehtori Simo Sinervo

Yhteistoiminnan koordinaattorit Raisa Kujala ja Anjariitta

Carlson seudullisen kehittämisen yksikkö

KIITOS!

Salla
In the middle of nowhere

Koulutusyhteistyötä ja tulevaisuustekoja

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

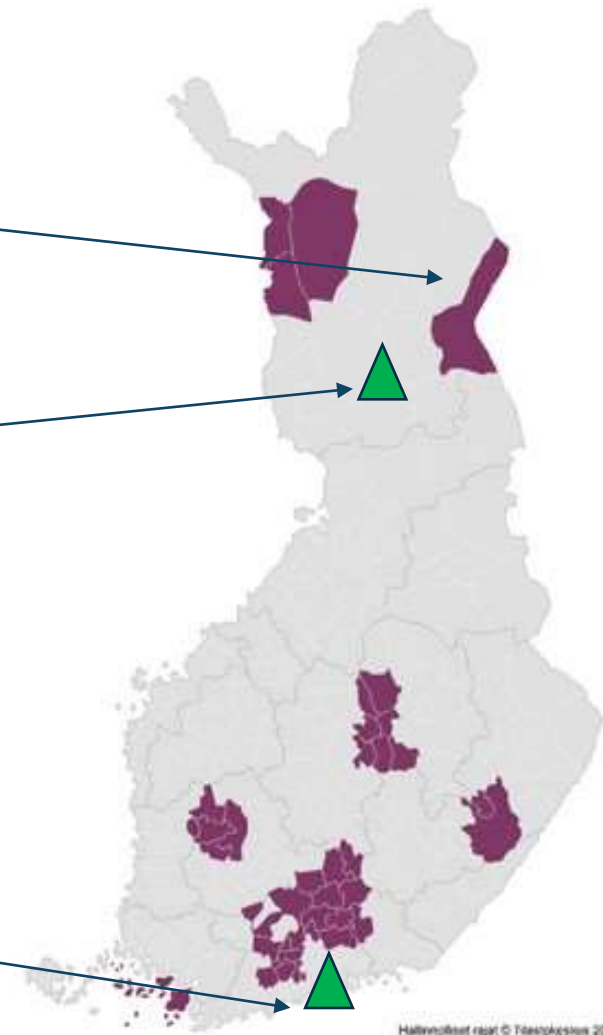
Verkstoperuskoulun toimijat

Kirkonkylän koulu ja Sallatunturin koulu

(Sallan lukio ja ammattiopisto Lappia)

**Lapin yliopiston harjoittelukoulu
(Lapin yliopiston tiedekunnat)**

Alfons Education

Hallinnolliset rajat © Tietokeskus 2022
Kartta ja teema © Suomen Kuntaliitto

Salla - kunta keskellä ei mitään

Etäisyydet

Itäistä rajaa 253 km

Rovaniemelle 150 km

Kemijärvelle 70 km

Kuusamoon 120 km

Savukoskelle 80 km

Asukasmäärä 3400

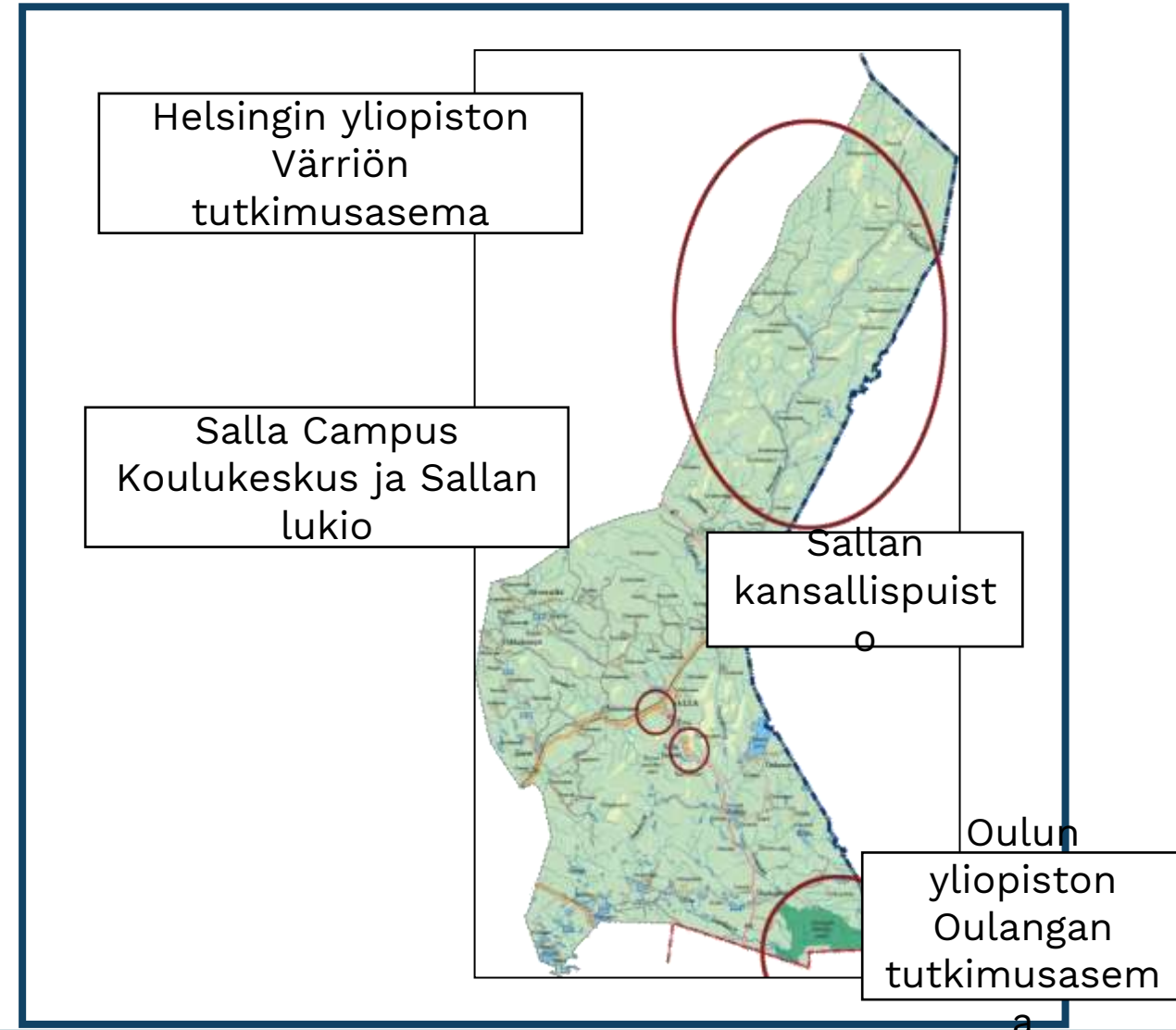
Oppilas- ja opiskelijamäärät

Esiopetus 17+17

Perusopetus 123 + 73

Lukio 69

Lukio + oppisopimus 7

Mitä verkostoituminen tarkoittaa meille?

Rohkeutta tutustua, olla vieraanvarainen ja tehdä yhteistyötä.

Vastavuoroisuutta ja osaamiseen perustuvaa yhteistyötä.

Dialogisuutta eli kykyä ajatella yhdessä.

Tätä varten tarvitaan **kohtaamisia, kuuntelua, keskusteluja** ja yhteisiä digitaalisia **tietotalustoja**.

Verkosto tarvitsee vision, strategian, konkreettisia tavoitteita ja johtamista.

Save Salla. Save the Planet.

Sisäiset ja ulkoiset verkostot

Sallan kunnan sivistyspalvelut: vaka, perusopetus, lukio, kirjasto- ja kulttuuripalvelut, nuoriso- ja liikuntapalvelut, kansalaisopisto

Sallan kunnan sisäiset toimijat

Lapin kunnat, AVI, ELY, Lapin liitto

Lapin hyvinvointialue (Lapha)

Yrittäjät ja järjestöt

Lapin yliopisto ja harjoittelukoulu

Ammattioppilaitos Lappia

Alfons Education, Finest Future, Kesälukioseura

Haasteet

Toimintaympäristön haasteet

- Väestön väheneminen.
- Väestön ikärakenne nyt ja tulevaisuudessa.
- Oppilaat ja opiskelijat vähenevät.
- Työvoimapula matkailussa, kaupan palveluissa, metsäalalla ja kunnan kaikissa palveluissa.
- Yrittäjät ja yrittäjien ikärakenne.
- Suunnitelmista tekoihin.

Oppimisen ja koulunkäynnin haasteet

- Erilaiset oppijat ja yksilölliset oppimispolut.
- Lasten ja nuorten hyvinvoinnin haasteet (uni, pelaaminen, liikunta, mieli, ruokailu, oppiminen).
- Toisen asteen vaihtoehdot.
- Perusopetus ja lukio tarvitsevat toisiaan.
- **Perusopetusta ei voi kehittää ilman yhteyttä toisen asteen koulutukseen.**

Verkostoyhteistyö

Viime sotien jälkeinen historia

Erilaisia seudullisia hankkeita 1990-luvulta alkaen

Sallan sivistyspalveluiden kehittämistyö vuodesta 2004 (pakko motivoi)

Kunnan sisäinen verkostoituminen

Maakunnallinen ja valtakunnallinen verkostoituminen

Kansainvälinen verkostoituminen

Mahdollisuudet

Luonto ja matkailu luo puitteet

Sallan matkailukeskus

Sallan kansallispuisto

Sota- ja jälleenrakennusajan museo

Metsästys, kalastus,
vaeltaminen, pyöräily,

mökkeily...

Infra mahdollistaa liikkumisen ja tekemisen

Koulutus ja sivistys on luo tulevaisuususkoa ja hyvinvointia

Innostuneet ja sitoutuneet ihmiset tekevät tulevaisuuden

Perusopetusta tukee

- - yhteistyö kunnan sisällä
- - verkostoituminen
- - toisen asteen kehittäminen
- - korkea-asteen kehittäminen
- - kansainvälisyys
- - digitalisaatio kaikin tavoin
- - arvot: toivon ilmapiiri, tiimisisu, kollektiivinen optimismi, yhteisluottamus ja vastuullisuus

Tekoja

Mitä tehdään?

1. Katsotaan kauas: vetovoima, elinvoima, pitovoima ja kiertovoima
2. Ajatellaan suuria ja tavoitellaan alueen ja ihmisten parasta: työvoimapulan ja osaajapulan ratkaiseminen
3. Tehdään rohkeasti tekoja
4. Arvioidaan ja reflektoidaan tehtyä
5. Tehdään uusia tekoja

Miten tehdään?

- 1. Omista lähtökohdista ja ympäristöstä
- 2. Strateginen osaaminen: visio, strategia ja stepit joka tasolla
- 2. Kehitetään lukiota edelleen: Hybridiopetus, ammatillinen koulutus ja oppisopimus + lukiomalli
- 4. Kansainvälistytään (työvoima- ja osaajapula)
- 4. Tehdään verkstoperuskoulu

www.salla.fi **Mitä on tehty?**

- Lapin OAJ:n tapahtuma Sallassa

Yhteisiä suunnittelupalavereita
Sallassa, Rovaniemellä ja Teamsissä

- Opsin konkretisointia:
oppimistehtävien mallinnusta
(tavoitteet + oppimiskysymykset +
arviointi)

Mitä tehdään?

- yhteinen visio ja strategia 2023-
2024
  - toimintaympäristön analyysi
  - skenaariot
  - strategiset linjaukset
  - toimenpiteet
- opettajat verkostoituvat
- oppilaat verkostoituvat

Salla
In the middle of nowhere

Visio: Salla – kaukana

Verkstoperuskoulu-hanke

KESKUSTELU

Pilottialueiden työskentely

Projektipäällikkö

Raila Oksanen, FCG

Verkstoperuskouluhanke

Pilottialueiden työskentely

Kuntatalo 9.2.2023

Verkstoperuskoulu – mitä sillä verkostolla oikein tarkoitetaan?

Esimerkiksi tätä:

Verkosto on useamman toimijan välinen

- vastavuoroinen ja
- keskinäiseen tiedon sekä
- resurssien jakamiseen

perustuva yhteistyösuhde ja arvontuottamismalli, jonka avulla pyritään yhdistämään toimijoiden osaamista ja voimavaroja ***synergiaetujen*** saamiseksi.

(Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2019:12)

Miksi verkosto?

Verkostojen vahvuus tulee erityisesti esille

muuttuvassa ja ennakoimattomassa toimintaympäristössä, jossa tarvitaan

- innovatiivisuutta,
- ketteryyttä,
- joustavuutta ja
- dynaamista organisoitumista.

(Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2019:12)

Verkostoituminen auttaa meitä paremmin sopeutumaan muutoksiin, kun olemme voineet yhdistää voimamme ja yhdessä löytää - uudenlaisia - ratkaisuja ongelmiimme.

Prosessin lisäksi kissa pöydälle?

Verkostossa mukana olevilla tulee olla

- 1) kyky tunnistaa toiminnan haasteet ja esteet
- 2) **rohkeus** nostaa ne esille
- 3) alustava ymmärrys siitä, mistä haasteet mahdollisesti johtuvat
- 4) sekä tahto etsiä niihin ratkaisuja.

On aika aloittaa pilottialueen työskentely ja kokoontua yhteen pohtimaan tavoitteita ja toimenpiteitä kohdata muuttuvan ja ennakoimattoman tulevaisuuden haasteet!

Hanke on käynnistynyt!

- Hankkeen aikana järjestetään neljä aluetilaisuutta
  - kaksi vuoden 2023 aikana ja
  - kaksi vuoden 2024 aikana.
- Aikaisempien verkostohankkeiden kokemusten perusteella - ja alueellisen työskentelyn rytmityksen näkökulmasta - tarkoituksenmukaisinta on toteuttaa yksi työseminaari keväällä ja yksi syyspuolella.

Pilottialueen työskentely muodostuu

Työseminaarien tavoitteena on tukea alueellista työskentelyä alueen asettamia tavoitteita kohti.

Työseminaarit muodostuvat

- Ennakkotehtävistä
- Välitehtävistä
- Pilottialueen työseminaareissa työskentelystä
- Alueen kuntien kesken sovituista kehittämistoimista ja työskentelystä työseminaarien välillä

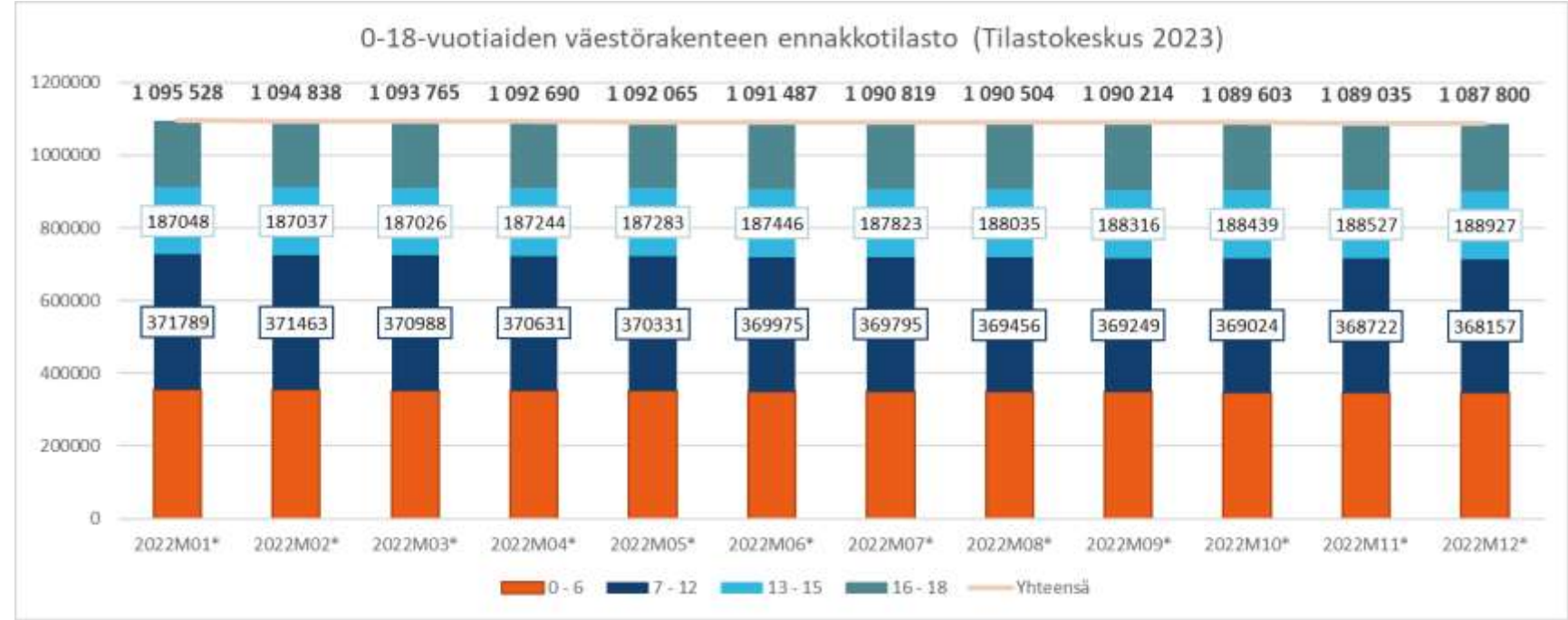
Työskentely alkaa yhteisestä ymmärryksestä

Ensimmäiseksi luomme yhteisen käsityksen pilottialueen tilanteesta:

1. Aloitamme yhteisellä tilannekuvan analysoinnilla tilastojen avulla ja vedämme analyysistä johtopäätöksiä.
2. Viimeistään työseminaarissa käynnistetään pilottialueen työskentely ja kirkastetaan tavoitteita ja tulevia toimenpiteitä.

Esimerkiksi näin

Ikäryhmä	Muutos tammikuun lopusta vuoden loppuun
0 - 6	-9239
7 - 12	-3632
13 - 15	1879
16 - 18	3264
Yhteensä	-7728

Verkosto on kuin parisuhde

Siinä ollaan mukana vapaaehtoisesti, tasavertaisena, vastavuoroisesti ja itseorganisoituen luoden

yhteistyösuhde,

jossa osapuolet ovat katsoneet sen sekä hyödylliseksi että tarkoituksenmukaiseksi yhdistää voimat.

Jos uhkana on , että verkostossa ei sen hyödyistä huolimatta saavuteta tavoitteita ja siihen käytetty aika ja resurssit uhkaavat valua hukkaan, on aika terästäytyä.

Verkostoa ja verkostoitumista voidaan ja tulee johtaa.

Verkoston johtamisella on suora vaikutus siihen, millaista lisäarvoa verkosto jäsenilleen ja sidosryhmilleen tuottaa.

(Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2019:12)

Verkostoperuskoulu-hanke

Päivän yhteenveto

Kehittämispäällikkö
Irmeli Myllymäki
Kuntaliitto

Verkstoperuskoulu mahdollisuutena - yhteenvettoa päivästä

Tilannekuva:
Väestö,
oppimistulokset jne

Yhdenvertaisuus,
saavutettavuus

Kunnat vahvoina ja
pystyvinä
perusopetuksen
järjestäjinä

Yhteistyö,
monimuotoiset
järjestämisen tavat

Irmeli Myllymäki

irmeli.myllymaki@kuntaliitto.fi

@IrmeliMyllymaki

www.kuntaliitto.fi

www.kommunforbundet.fi

LISÄÄ HANKKEESTA

<https://www.kuntaliitto.fi/verkstoperuskoulu>

Projektipäällikkö Päivi Väisänen-Haapanen, Kuntaliitto. @HaapaPaivi
#verkstoperuskoulu

KUNTA LIITTO

Maa- ja metsätalous-
ministeriö

FCG.